

Radika

5-6

L. 4000

Postnina plačana v gotovini - Skupnina III/50 - mesečnik - Julij 1995
Specijalne in abb. postale - Gr. III/50 - Periodico Mensile - luglio 1995

MLADIKA 5/6

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXXIX. 1995

KAZALO

Manjšina kot subjekt	97
Anica Kraljeva:	
Iz spominov na Lipari	98
Aleksander Furlan: Dve pesmi	99
Mogoče vas bo zanimalo	
zvedeti, da	100
Vladimir Kos: Cel dan dežuje	102
Pod črto	102
Zora Tavčar:	
Slovinci za danes:	
Lučka Kralj Jerman	103
Cvetko Šuligoj in Stanko Simčič	
Kdo so to bili slovenski	
padalci iz Afrike?	111
Zora Tavčar: Stezice –	
argentinska otroška revija	116
Antena	118
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Ivan Ko-	
rošec; Zorko Jelincič; Vinko	
Ošlak)	124
Ocene: Knjige: Soški protokol	
(A.R.); Razstave: Marta Jako-	
pič Kunaver (M. Avguštin in	
M. Jevnikar)	127
Na Platnicah: Pisma; Čuk na	
Obelisku; Za smeh	
Priloga: RAST 96-95	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
4.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 35.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 14470348 – Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo
35.000 lir ali enakovreden znesek v
drugih valutah. Druge države 40.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

OB DNEVU DRŽAVNOSTI

Za Triumf se je denar dobil, za praznovanje Dneva državnosti pa ne. Tako se lahko sintetizira vtise, ki so prišli na dan ob letošnjem praznovanju Dneva državnosti in 4. obletnice slovenske samostojnosti. Pustimo revno proslavo v tričetrt prazni dvorani Cankarjevega doma, kjer je celo Kučanov govor izzvenel žalostno in jokavo. Pravi škandal pa je, da je slovensko zunanje ministrstvo odredilo, naj slovenska diplomatska pred-

stavništva po svetu ne priredijo slavnostnega sprejema ob dnevu državnosti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Seveda je pomanjkanje, ko pa so finančna sredstva šla za prirejanje raznih Triumfov po celi Sloveniji. Vse to ni nič čudnega, ko imamo na čelu države ljudi, ki jim je narodna zvest in ponos nekaj tujega in ki obožujejo edinole Denar in Oblast. Res, čas bi bil, da bi si Slovenci izbrali nove, boljše oblastnike.

R.D.

Slikarka Marta Kunaver razstavalja v Peterlinovi dvorani. O njenem delu preberite članka na 127. strani.

SLIKA NA PLATNICI: Letošnji nagrajenec Sklada Dušana Černeta dr. Kazimir Humar (levo zgoraj); prof. Lojzka Bratuž, gospa Lučka Kralj – Jermanova in ravnatelj Tomaž Simčič na spominskem večeru za dr. Janka Kralja v Katoliškem domu v Gorici (levo spodaj); eno izmed barvnih oken Marka Jermana v cerkvi sv. Družine v Ljubljani – Moste (desno).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Albert Miklavec, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Marjan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič in člani uredniškega odbora.

Manjšina kot subjekt?

V zadnjih mesecih so se spori v notranjosti manjšine nevarno zaostri in potrdili, da so notranja nesoglasja skupaj s težavami v odnosih med Italijo in Slovenijo šibka točka našega razvoja. Vsem je že jasno, da so razhajanja v naši skupnosti nekaj trajnega, na kar bo treba računati tudi pri nadaljnjem razvoju organiziranih oblik skupnega življenja in da bo treba vsak problem vsakič posebej reševati. To je naporno in zamudno, predvsem pa bolj slabo učinkovito v odnosih do oblasti, katerim se ne zdi res, da je manjšina lahko tako zelo razklana, kar znajo pridno izkoristiti. Zgovorne dokaze nerešljive neenotnosti smo dobili pri komaj načeti diskusiji o skupnem manjšinskem predstavniškem organu in še bolj v dejstvu, da doslej še ni bil vložen sicer skupni, a tako težko formuliran predlog za zakonsko zaščito slovenske manjšine. Vse to nam jemlje moči in nas dela pogajalsko šibkejše.

Brez pretresov je šlo mimo nas praznovanje 50-letnice osvoboditve, celo z nekaterimi skupnimi pobudami (ki pa niso bile preveč po godu določenim krogom), toda polemičnost je bruhnila na dan kmalu potem, ko je slovenska vlada napovedala izredno pomoč skupnim manjšinskim ustanovam, katerih uslužbenci že mesece niso dobili plač, ker zamuja italijansko javno finansiranje. Pomisleki pa so se v naši sredini pojavili šele v trenutku, ko je postalo jasno, da bo znaten del te izredne postavke namenjen pomoči Primorskemu dnevniku, ki ni nikoli bil skupna ustanova in se za to tudi ni nikoli potegoval. SKGZ ga je namreč privezala izključno nase, ker ga je hotela še naprej izkoriščati za svoje politične in ideološke cilje ter kot sredstvo pritiska tako na Ljubljano kot na Rim. Demokratični Slovenci so ob tej priložnosti znova postavili vprašanje pluralizacije edinega slovenskega dnevnika v Italiji, o čemer se je že nekajkrat govorilo, toda vedno je SKGZ gladko odbila kakršenkoli pogovor o tem vprašanju. Nič drugače ni bilo niti tokrat, saj je izpadlo, kot bi dregnili v sršenje gnezdo: slovesne in demagoške izjave, sklicevanje na zgodovinsko preteklost, na pridobljene zasluge in na pravico do avtonomije, zahteve drugih pa so postale nedopusten pritisk in poskus pogojevanja. Od nikoder pa ni odgovora na ključna vprašanja, ki zadevajo lastništvo in upravljanje založbe, nastajanje primanjkljaja, politično obarvano sodelovanje z Republiko, vrsta (zgrešenih?) založniških pobud, zapleti s tiskarno itd.

Da pri Primorskem dnevniku skušajo dobiti pomoč za svoje finančne težave, ne glede na krivdo in izvor, ne preseneča, ker gre navsezadnje tudi za socialno vprašanje, pač pa je zunanji opazovalec začuden nad objektivnostjo, s katero hočejo vodilni pri SKGZ odločati sami in uživati popolno avtonomijo pri pogovorih v Ljubljani. Očitno je, da uživajo določeno politično simpatijo na obeh straneh meje, ki je do neke mere lahko tudi razumljiva, toda državni aparat v Sloveniji, ki je za to pristojen in odgovoren, se mora zavedati, do kod gre lahko simpatija in kje se ta sprevrže v prave preferenčne odnose, take, za katere imajo pri SKGZ zares dolgo izkustvo in zaradi katerih bi se lahko znova pojavili manjšinci A in manjšinci B kategorije. To pa bi bilo leta 1995 preneumno in tudi dvorezno, ker bi dalo novega duška nezaupanju do nove oblasti in tudi očitkom, da se v Sloveniji od razpada Jugoslavije ni nič spremenilo. Nezaupanja in očitkov nočemo podpihovati, toda pristojni slovenski organi morajo nujno nastopati nepristransko do vseh komponent manjšine, če hočejo, da se bo ta razvijala svobodno, samozavestno in homogeno in z občutkom, da v Sloveniji uživa pravo podporo in enakopraven tretman.

Nekateri od teh vidikov in priporočil so odmevali tudi na nedavnem, tematsko sicer preširoko postavljenem ljubljanskem simpoziju o slovenskih manjšinah kot danem subjektu. Posvet je bil sicer koristen in bi veljalo brez dvoma razmisliti, da bi se iz njega razvila redna vsakoletna konferenca, tematsko bolj definirana, kar bi jo delalo konkretnjšo in bi lahko predstavljala morda že tudi osnutek ali vzorec novega organa za stike med slovenskimi institucijami in zamejstvom. Nekatero sugestije, izrečene na simpoziju, bi vendarle zaslužile globlji razmislek, pa so bile vendarle komaj nakazane. Tako naprimer je vznemiril duhove, čeprav brez odmevov, koroški predstavnik Šturm, s katerim je brez distanciranja potegnil tudi Miloš Budin. Oba sta v bistvu govorila v prid multikulturalnosti in multietničnosti, ki naj bi zamenjala dosedanje enostranske poudarke nacionalne pripadnosti (zvestoba slovenstvu kot izraz pretiranega nacionalizma?) pri članih slovenske manjšine. To močno diši po teorijah odmiranja države in naroda, toda ne glede na to, da je tako razmišljanje lahko zelo stimulatívno, a obenem tudi skrajno nevarno, če se pojavlja predvsem ali izključno v slovenskih manjšinskih krogih, z druge strani pa prihajajo samo medli in plahi znaki posameznikov. Ali ni prva povojna fratelančna zmeda nikogar nič izučila? Brez dvoma obstaja, tako na Koroškem kot pri nas v Italiji, več ravni narodne zavesti in stopenj identitete, zaradi česar je tak pristop k problemu morda v nekaterih sredinah tudi koristen, vendar pa ga nikakor ne gre ponujati ali celo vsiljevati kot splošnoveljaven model. Teh problemov in številnih drugih, ki bi jih morala spodbuditi diskusija, pa se na posvetu ni nihče dotaknil. Izgubljena priložnost, toda obenem tudi koristen napotek naprej.

Iz spominov na Lipari

Anica Kraljeva

Slikovita freska življenja na otoku Lipari, kjer v konfinacijskem getu valovi vznemirljiva množica različnih usod, je dala snov spominom Anice Kraljeve. Dobra opazovalka in zapisovalka vzdušja, ki ga rojeva odtrganost od živega, svobodnega sveta, in v katerem tečejo življenjske niti posameznih portretiranih oseb glede na njihov socialni in intelektualni profil, posebej pa glede na njihovo duhovno in čustveno moč. Pripoved zaznamuje velika kultiviranost izraza, ki v svojo iskreno preprostost vgrajuje tudi splošno podobo odzivanja času, v katerem je bil intelektualec in njegovo humanistično poslanstvo še posebej izpostavljen usodnim preskušnjam.

Sivo je bilo tudi jutro, ko sem čakala v Milazzu na ladjo. Bilo mi je 22 let, a bila sem res še otrok. Mojega zaročenca dr. Janka Kralja so fašistične oblasti obsodile na pet let konfinacije na otoku Lipari. Sklenila sva, da se kljub temu poročiva in tako sem se odpravila v prostovoljno konfinacijo.

Na kamenitem obrežju je stal, kakor bi zrasel iz svinčenega morja, ogromen grad, ki pa je že takrat bil brez vsake romantike. Spremenjen je bil v ječo.

Morje je tisto septembrsko jutro leta 1929 bilo nemirno. Ko sem prvič v življenju stopila na ladjo, sem začutila, da se je z menoj nekaj dogodilo. Ladja je že spadala v konfinacijsko mrežo, zato je vsak moj gib od trenutka, ko sem stopila nanjo, dobil poseben pomen.

***

Po treh urah vožnje smo zavili mimo Vulcana in pristali pred Lipari. Ladja je nosila le nekaj domačinov, edina tujka sem bila jaz. Že med vožnjo mi je bil za petami prileten človek, ki pa se mi je približal šele ob vstopu ladje v пристanišče. Z odločno kretnjo me je ločil od ostalih potnikov in tako sem izstopila zadnja.

Na pomolu, precej oddaljenem od brega, je stala množica moških. Nič niso govorili med seboj, samo gledali so. Pozneje sem uvidela, kako je v dolgočasnem življenju konfiniranca na otoku vsakodnevni prihod ladje edini važen dogodek.

Stopila sem naglo v smer, kjer me je čakal zaročenec, a debelušasti policist mi je prestregel pot, to pride kasneje. Malo v zadregi zaradi toliko oči sem stopala v spremstvu in z vso prtljago do komisarja. Po natančnem pregledu sem bila slednjič "svobodna" in sem

lahko pozdravila prijatelje, s katerimi sem imela preživeti pet let.

Izmed petsto konfinirancev je bilo največ komunistov, ki so bili tudi najbolj organizirani. Dobivali so tajno podporo, tisk, in nekaj časa so imeli celo posebno šolo. Ostali del je družil ljudi najrazličnejših slojev in prepričanj, ki pa so v fašizmu imeli istega sovražnika. Bili so med njimi bivši ministri, poslanci, univerzitetni profesorji, odvetniki, novinarji, akademiki in tudi nekaj delavcev. Leto pred mojim prihodom je ladja privedla na otok preproste delavce skupno z velikim mojstrom masonerije Torrigianijem...

Slovenska skupina z Goriškega in Tržaškega je tedaj štela šest članov: trije so pripadali liberalni stranki (dr. Sardoč, Tuta, Žerjav), eden socialistični (Fabiani), eden katoliški (Kralj) in eden komunistični (Turk). Ta poslednji je bil preprost kraški fant, kateremu je zaročenka za božični dar poslala lep molitvenik...

Obtožbe proti našim so bile različne: soudeležba pri terorističnih akcijah, sumljivi mladinski sestanki, razdeljevanje letakov in – kulturno delo. Tolminec je bil, na primer, obsojen, ker je na razvaline tolminskega gradu obesil slovensko trobojnico. Janko Kralj je bil obsojen, ker je oblastem prav tako kakor njegovo politično delo hodilo narobe njegovo kulturno delo. Tiste čase je bil tajnik Katoliške tiskarne v Gorici in urednik Goriške Mohorjeve družbe. Ko se je obrnila borba proti slovenski tiskarni, ko so fašistične oblasti začele z zaplenjevanjem Alojzijevišča, nadaljevale s sirotišnico, začele preseljevati učiteljstvo, je bilo jasno, kam vodi stvar. Njegov govor na grobu župnika Lebana, v katerem je omenjal velike slovenske može kot svetle vzglede, ki naj spodbujajo v borbi za ohranitev narodnih pravic, je bil samo povod za njegovo odstranitev. Ovadba nekega italijanskega patra je prišla kakor naročena.

Na videz smo se vsi konfiniranci med seboj poznali, saj smo se v ozkem pasu ozemlja večkrat srečavali. Naravno pa je bilo, da so se sčasoma sestavljali krogi, ki so bodisi po izobrazbi bodisi po mišljenju težili skupaj. Zbirali smo se navadno pri tistih, ki so imeli svoje stanovanje. Večina namreč stanovanj ni zmogla, po dva in dva sta si delila sobo, ali pa, kar je bilo včasih zelo neprijetno, živeli so v skupnih spalnicah za starim grajskim obzidjem.

***

Nekaj imen iz najinega kroga prijateljev je bilo že tiste dni znanih med vodilnimi ljudmi antifašistične borbe. Med vsemi je najbolj izstopal Carlo Rosselli; žid po krvi, univerzitetni profesor v Firencah, politično neodvisen socialist, se je trudil, da bi spravil v soglasje demokracijo in socializem. Potomec velikih demokratov in borcev za svobodo Italije v prejšnjem stoletju. V hiši njegovih dedov je umrl Giuseppe Mazzini, ko se je skrival pred policijo in živel pod tujim imenom. Iz družine svobodoljubnih ljudi, je tudi sam cenil svobodo nad vse in se je zato tudi z vsemi mladimi močmi in intelektom vrgel v boj proti fašistični diktaturi. Vodilno mesto v tem boju si je pridobil, ko je leta 1926, v prvih časih fašizma, s Parrijem in nekaterimi drugimi prijatelji skrival socialističnega voditelja Turattija, ga odpeljal na Korziko in mu tako rešil življenje. Zaradi tega je prišlo do znanega procesa v Savoni, kjer sta skupno s Parrijem nastopila ne kot obtoženca, ampak toživca Mussolinijeve diktature in procesu dala značaj triumfa, čeprav sta bila obsojena na ječo in kasneje na konfinacijo.

Rosselli je bil na Lipari središče tudi zato, ker je zaradi ogromnega družinskega bogastva mogel celo v konfinaciji precej udobno in neodvisno živeti. Najel si je hišo z vrtom in – kar mi je najprej padlo v oči – imel je klavir. Tiste dni je imel pri sebi ženo, Marion Cave, Angležinjo, ki mu je tako zaradi svoje vzgoje kakor zaradi visoke kulture bila v oporo, ter otroke. Tam so živeli mirno, obdeloval je vrt, skratka, bilo je videti, da se je mož vdal v svojo usodo. Nihče ne bi slutil, da je nekoliko debelušasti in kratkovidni mož prav tiste dni z najožjimi prijatelji sklenil pobegniti z otoka v inozemstvo ter dati vse svoje moči, pa tudi imetje za propad fašizma. Krog okoli Rossellija je pošiljal in sprejemal šifrirana pisma, ki so jim kdaj povzročala veliko razburjenja in zmede. Tako je nekoč s prijatelji sredi ledene novembrske noči zaman čakal stoječ v morju na obljubljeni podmornico, ki bi mu jo naj poslali somišljeniki iz tujine. Bridka in nevarna je morala biti po zastraženih ulicah njih pot domov. Treba je bilo začeti znova. A Rosselli in Lussu, borec za sardinsko neodvisnost, po propadu fašizma minister, sta hotela pobegniti za vsako ceno. Beg se jima je posrečil skupno z Nittijem šele sedem mesecev kasneje, ko so poleti leta 1929 pobegnili ponoči prav iz pristanišča, tako rekoč v brk komisarju, ki je tisto uro pred kavarno srebal sladoled. Motorni čoln jih je odpeljal v Afriko.

* * *

Francesco Faustino Nitti je bil nečak ministrskega predsednika Francesca Nittija, ki je bil 25 let vodja demokratske stranke pred fašizmom, velikega borca za svobodo. Leta 1922 so fašisti pripravili umor njega in celotne družine v vili d'Acquafredda; naklep je prav po čudežnem naključju spodletel. Faustino je živel

Aleksander Furlan

Uöd tete Francke

*Znaste ki so Tenčaje? U Barkole, blizek
[“Remene hiše”].*

*Tm je stala teta Francka,
ne prou tm, guar po škaleh, malo više.*

*Buöga, krko je uana potrpela,
krko uade na glave znosila,
požjehtala, po grmeh sešila;
redko uro je duabro jemela.*

*U nrvječem mraze, pozime jen polete
ruake u uade je držala,
uöd luga in šuöde prste razjete.*

*Usk dan je rekla, da gre po špježo.
Muöz se je klato uökule,
plače domu ni dajo nekule,
usè kr je kupla, je blo: riže jen fežo.*

*Uötrace, več lačne ku site,
pjet po vrste jeh je imela,
šmrkave, slabo uöbute, še slabše pokrite.*

*An dan jo je primla švahust, da res ni mogla neč.
Ni moglo jet duaste naprej, tu se je znalo,
ni nucalo reč: “Potrpe še malo”,
Francka je ljegla, jen ni ustala več.*

Poletna nuč

*Ni muač, polete jet vele spat, kumej se dela nuč;
muörmo počaket, de se kambra shladi,
jen zarade komario bomo upihnlle luč.*

*Usè je tiho u tiste ure, samo an pesek več
[juöče ku laja.*

*Nekej tm u ruözeh šemi,
bo kešna mačka ala ježek se u teme sprehaja.
Guarmo po tiho, muörbet te ukule kešen že spi.*

*U ane hiše ped name grmi jen se bliska nečko
[naprej;*

*gvišno kažejo kej uöd baluöna,
kej muörejo jest, s kašno žajfo uöprt, jem
[reklama povej.*

*Kej čjemo, uane gljedejo rajše luno jen zvezde
[s kartuöna.*

*Uönjeh pred hišo sedimo;
useko trko kešen kej reče, ale mučimo.
Samo de smo ukjep, tude mučet je lepù,
jen glejdet ponuače poletno nebù.*

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da je Ivan Dolničar, ki v Sloveniji vodi Zvezo borcev, imel brata, ki je bil domobranec in je bil ubit v Teharjah...
- da je francoski pisatelj Alain Finkielkraut v *La Stampa* 2. junija filozofskega režiserja Kusturico, ki je dobil Zlato palmo na filmskem festivalu v *Cannesu* za film *Underground*, označil za "sleparja"...
- da je bilo v času pakta med Hitlerjem in Stalinom mnogo slovenskih komunistov (na primer v kamniškem okraju) naravnost hitlerjansko usmerjenih in da je ta orientacija pripomogla do splošnega hitlerjanskega razpoloženja po Sloveniji...
- da je v "Dosjeju Mačkovšek", ki ga je zgodovinarica Vodušek-Staričeva objavila iz arhiva Udbe, avtor dosjeja zapisal dne 20. oktobra 1941: "Komunisti so sprožili gonjo proti beli gardi, ki je sploh ni in je nikdo ni organiziral" (kar pomeni, da so si jo želeli)...
- da se v Milanu število višješolcev, ki zapuščajo verouk, letno poveča za 5%...
- da v Mariboru obnavljajo stavbo nekdanje sinagoge (najprej spremenjene v cerkev Vseh svetnikov, potem pa v trgovsko skladišče)...
- da je bila v Zakarpatju, v mestu Mukačevo, ustanovljena nova rimskokatoliška škofija, ki jo bo vodil apostolski nuncij v Kijevu...
- da je pod komunističnim režimom v Sloveniji – po načelu *Divide et impera* – mariborski škof Držečnik čakal na potni list 75 minut, ljubljanski škof Vovk pa nekaj let...
- da je italijanski dnevnik *Il Corriere della Sera* razpisal literarni natečaj za aspirantske pisatelje "Joyceova pripoved" (čas za pisanje 8 ur za najmanj 4 in največ 10 strani), ki se mu je odzvalo 1235 ljudi iz najrazličnejših poklicev (najmlajši udeleženec 19, najstarejši pa 72 leten)...
- da se v Bosni bojuje na strani vladnih bosanskih čet tudi 7000 tujih muslimanskih vojakov iz raznih vzhodnih držav in tudi mujahedinov iz Afganistana...
- da je ob zadnjem potresu v juniju, ki je prizadel območje Korintskega zaliva in tudi znamenito starogrško svetišče Delfe, dvoje skal zgrmelo v sveti potok Kastalija, kjer se je svečenica v Delfih umivala, preden je izrekala svoje prerokbe...

sam, mnogo je študiral, političnega življenja se ni udeleževal. Policija je postala pozorna nanj, ko je s tremi prijatelji ob obletnici Matteottijevega umora nesel venec na njegov grob. V tisti dobi je neustrašeno obiskoval družino umorjenega poslanca, katerega uboj je na glas obsojal prav kakor tudi uboj duhovnika Minzonija ter vsako fašistično nasilje.

Ferruccio Parri, bivši milanski profesor, je bil mož, ki je užival največji ugled med konfiniranci. O njem niso veliko govorili, a videti je bilo, da je središče vsem, avtoriteta, ki ima zadnjo besedo. Imel je pri sebi ženo in otroke in je živel – sam je tako hotel – skoraj v revščini. Vedno je bil sila prijazen z menoj, zlasti pa še prve dni, verjetno zato, da mi olajša presaditev v novo okolje. S svojim bledim, žalostnim obrazom v okviru sivih las je bil ves očetovski. Nikdar se ni spremenil, in ko sem ga šestnajst let kasneje obiskala v Milanu, že v dneh fašističnega propada, ko je prevzel mesto ministrskega predsednika nove vlade, je bil še prav tak. Ko je obžaloval smrt Janka Kralja in dejal: "Bila sva si kakor brata na bojišču. Imela sva različne cilje, a istega sovražnika," sem še vedno imela občutek, da me gleda očetovsko kakor tiste dni na otoku.

Porcelli, prej novinar v Parizu, največji esteta med konfiniranci, vedno eleganten, brezhiben, nedosegljiv mojster v pogovorih – v političnem življenju precej let nazaj pa eden izmed anarhistov... – je imel čudovito lastnost, povedati tudi najbolj trde stvari v najbolj olikani obliki, z velikim osebnim spoštovanjem. Vsak dan popoldne naju je učil francoščine. Bil je doma v vseh umetnostih. Znan pa je bil tudi kot gostitelj. Večkrat naju je z Jankom povabil na kosilo – kahal je sam skromno, a nadvse okusno –, toda ko smo sedli za mizo, je bil gostitelj brezhibno oblečeni salonski gospod.

* * *

Véliki dan. Poročna maša je bila napovedana ob sedmih. Nekoliko smo se zakasnili, ker so straže, ki so na gosto posejane v pasu ozemlja, kjer smejo konfiniranci krožiti, hotele Janka aretirati. Po predpisih ne bi smel iz hiše pred sedmo uro. Vnel se je prepir med dvema stražama. Bila sem trda od strahu. Prihod starejšega stražnika je zadevo rešil. "Lasciateli andare, poveretti!" je zavpil, ko je videl, kam greva.

Dva najina prijatelja, Dorče Sardoč in Renci Fabiani, sta nama bila za priči.

Cerkev je bila polna neznanih ljudi, samih domačinov. Poroka konfiniranja – redka zadeva! Med mašo sta se na koru oglasila harmonij in violina in v to prečudno ozračje prinesla nekaj domačnosti. Po maši sta se nama oba izvajalca približala: dva konfiniranja iz Piemonta, pripadnika Partita popolare.

Prisrčno sem jima stisnila roko, kakor jo stisnemo samo staremu prijatelju.

Anica Simčič-Kraljeva in dr. Janko Kralj.

Velika veja cvetočega mandljevega drevesa nama je zapirala vhod v hišo, ko sva se vrnila od poroke. Na rožnatem traku viseča vizitka, čestitke in povabilo Ferruccia Parrija in gospe. Na gredici sem našla čajni servis s pisemcem Silvestrija, bivšega urednika "Corriere della Sera", na stopnišču pa velikansko košaro sadja in še rosnega cvetja. Kaj čudno darilo, morda preveč nežno za Rossija, anarhista, ki se je do "odhoda" sèm ukvarjal z izdelovanjem in metanjem ročnih bomb...

Zinzolo. Bogve, kdo je tako krstil hišo, v kateri živi. Ime je prijetno, skoraj smešno izzveni, če ga na glas spregovorim, in tudi hiša na griču je vesela, polna sonca, ki udara skozi vsa vrata. Oken hiša nima, le nešteto vrat z balkoni. Vhod je nekam slovesno narejen, da bi tuje oko ne videlo drugih nedostatkov. Imam občutek, da hiša in sploh vse na tem otoku počasi razpada.

Govorijo, da so stari Rimljani letovali na tem otoku. Na vsak način pa je res, da so še pred nekaj leti tu prezimovali bogati Angleži. Grmi vrtnic, glicinij in jasmina še zdaj pričajo o tistih lepih časih.

Za hišo je pomarančni vrt, nekaj mandljevih dreves. Prav te dni so vsa drevesa v cvetju. Spredaj na pobočju je reven vinograd in ob njem bobova njiva, edina zelena krpa, na kateri se more oko odpočiti. Po

zidovih in po vsej hiši šviga na tisoče martinčkov. Na tisoče! Po stolah se plazijo, med knjigami in pletenjem.

Ko sem danes stopila na balkon, mi je bilo grenko. Bobovo njivo smo poželi. Sama sivina. Oko gre žalostno preko oljk, indijskih fig, čez mestece brez vrtov in čez grad, ki stoji nad mestom kakor črn jastreb z razprostrtimi perutmi. Grad so zidali Saraceni.

Spet smo bili pri Rosselijevih. Okrogla miza je bila kakor vedno polna knjig in revij. Rosselli in Janko sta slonela ob knjižnici v živahnem pogovoru. Parri je na zofi na pol ležal, molčal in kadil. S Porcellijem sva se pogovarjala o folklorni glasbi, ko je gospa prinesla čaj.

"Marion!" je planilo iz Rossellija. "S Kraljem sva si v socialnih vprašanjih skoraj soglasna. Nikoli si ne bi mislil... – Saj si vendar iz katoliške skupine!" se je takoj spet obrnil k Janku s tipično ognjevitostjo.

"Čudno," je začel Porcelli in se nagnil k meni. "Ne bi rekel! In tudi v družbi se nič ne razlikujete od nas. Klerikalci..." Nasmehnil se je. "In kakor vidim, niti vam ni nerodno v moški družbi vsak dan balincati z nami doli ob morju..."

Nasmehnila sem se in mu hotela začeti dopovedovati, kako nepravilne pojme ima, pa me je prekinil Parri.

"Oprostite, gospa, mislim, da bom znal to prijatelju jaz bolje razložiti." Obrnil se je k vsem. "Med sve-

Vladimir Kos

Cel dan dežuje

*Veš, da dež sestavlja simfonijo?
Vsak prinese svojo melodijo,
tisto, ki se vrača curkoma.*

*Žleb in skril in strop so mu glasbila,
veje z listi, cesta, prst iz ila;
dež in veter tekst sestavljata.*

*Danes spet cel dan na moč dežuje.
Kaj, če tebe za motiv vprašuje?
Jaz sem davi mu veselje dal.*

tovno vojsko sem bil na soški fronti major in v zaledju sem se spoznal s slovenskimi prebivalci okoli Gorice. Kar me je od vsega najbolj presenetilo, je bila slovenska duhovščina. To so akademsko izobraženi ljudje! Ljudje, ki posegajo v kulturno delo svojega naroda. To so pesniki, pisatelji, med njimi je dosti socialnih voditeljev. Je prav razumljivo, da se okoli njih zbirajo različni kulturni, pa tudi politični delavci."

Parri le redko govori in še takrat s tihim, zastrtim glasom, medtem ko s trudnimi očmi gleda preko ljudi. Zaradi teh oči je njegov smehljaj žalosten. Vedno imam občutek, da stoji izven kroga. Kakor da bi hodil korak pred vsemi.

Eol – bog vetra. Nekaj mesecev na leto razsajajo po otokih divji viharji. Najbolj se zaganjajo prav na našega, kakor da bi vedeli, da je Lipari največji med Eolskimi otoki. Že včeraj je morje tulilo kot pošast in celo noč nismo mogli zatisniti oči. Hiša se je tresla in valove je bilo slišati s tako silo, kakor da bi se zaganjali prav ob naše zidove.

Popoldne sem kljub vsemu šla v pristanišče. Mislim, da smo bili skoraj vsi konfiniranci tam. Valovi so se zaganjali ob obzidje močnega gradu, da so se bele pene prikazovale tik pod vrhom. Cerkevica svete Lucije,

ki stoji na kamnitem pomolu, je izginjala in je ni bilo videti iz belega pajčolana morskih pen. Šele ko so se valovi umaknili, kakor da gredo iskat novih sil za nov napad, se je za hip spet prikazala.

Cele ure sem gledala viharno morje. Mislila sem na naš krotki Jadran pod starim Devinskim gradom...

Novi prijatelji vstajajo. Vidim, da so si grozno različni po politični opredelitvi in po izobrazbi. Mnogi so med seboj tesno povezani: leta ječe in prestani procesi rodijo močna prijateljstva. Po skupni usodi in zaradi borbe proti istemu sovražniku sva bila takoj vključena v to armado brez orožja, ki zaradi odkrite borbe in zaradi vidnega položaja mnogih v italijanskem političnem in kulturnem svetu povzroča rimski vladi preglavice.

Danes, ko po tolikih letih gledam v one dni, me prevzame občutek velike tesnobe. Živa slika vstaja pred menoj: ulice polne moških, nekaterih malomarno, drugih elegantno oblečenih; preprostih in intelektualcev z izgubljenim pogledom v daljavo. Vedno ista srečanja, na istem kraju, ob isti uri. Vedno isti obrazi, vedno enaki kratki pozdravi, največkrat samo mig z roko, izmenjava istih nagovorov, istih odgovorov dan za dnem, mesece, leta...

Težko bi mogla jaz tedaj razumeti tragedijo tistih begajočih moških. Bili so že bolno siti vsega, tako divji in obupani, da bi danes popolnoma razumela, če bi bil eden izmed njih mimoidočega udaril s pestjo v obraz, v enega izmed tistih obrazov, ki so se vrstili pred njim vedno isti. Kakor stene ozke ječe.

A najbolj žalosten je bil pogled na tiste, v katerih je že umrla vsaka jeza, vsako hrepenenje. Dolgotrajna ječa in večletna konfinacija je iz njih naredila žive mrličke. Nič več niso hrepeneli po svobodi niti po svojcih, nič, nič – ostale so žive samo noge, ki so nosile telo naprej. Kakor po skrivnostnem ukazu. Podobni so bili begajočim sencam v Dantejevem peklju.

*Iz knjige Zore Tavčar, Helge Glušič
in Martina Jevnikarja
"Pod Južnim križem", MD, Celje 1992*

pod črto

Koga motijo slovenske jasli?

Potem, ko se je za ustanovitev slovenskih jasli v Trstu zbralo kakih 40 prošenj s strani staršev, je bilo vpisov do 10. junija, ko je zapadel rok, samo devet. No, časovni rok so podaljšali, mi pa se sprašujemo, čemu tak osip vpisov, če je že bilo toliko prošenj. Mnogi vidijo razlog v previsoki šolnini, ki jo malokatera

slovenska družina zmore plačati, drugi pa navajajo pritiske na slovenske starše, pritiske, ki ne prihajajo samo s strani znanih italijanskih krogov, ampak tudi – če lahko verjamemo nekaterim razlagam – s strani določenih slovenskih vzgojiteljic, ki naj bi starše prepričevale, da so slovenske jasli izraz zaprtosti.

Ne vemo, če je vest resnična, a če bi res bila, bi se ne pretirano čudili. Mnogo je danes takih, ki trdijo, da se Slovenci preveč zapiramo, da se getiziramo (getizacija naj bi bila že v obstoju slovenske šole!) itd. Vemo tudi za primere, ko slovenski šolniki pošljejo svoje otroke v italijanske oz. "mednarodne" šole ali pa se vpisujejo v italijansko neofašistično stranko. Treba je biti "odprti"...

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

**Lučka Kralj – Jerman, dirigentka,
glasbena pedagoginja in mati 5 otrok, Bariloche, Argentina**

Uloviti zanimivo Argentinko telefonsko v Trstu, jo "zasledovati" do Ljubljane in jo dobiti predse v vili nekje pod Šmarno goro, to je že majhna avantura. In se pripeljati nazaj v Trst pa odgovore pretipkati in jih po faksu takoj poslati nazaj v Slovenijo v odobritev, ki pride telefonsko tik pred njenim odletom v Argentino, pa je že stvar, ki jo najbrž z medsebojno simpatijo in uglašenostjo lahko izpeljeta le dve ženski, ki ju povezujeta gorečnost za kulturo in življenjska preizkušnost obeh. Tako je pred vami ta intervju, ki zadeva ne le usodo in uspešno delo same intervjuvanke, ampak sva vanj zajeli tudi tri z njo tesno družinsko povezane ljudi: pravnika in politika ter kulturnega delavca dr. Janka Kralja in pisateljico Anico Kraljevo ter Franceta Jermana, znanega argentinskega športnika. Naj se zahvalim gospe Lučki za pripravljenost, da mi je posvetila nekaj ur za pogovor, pa tudi njeni snahi Marjanki Kremžarjevi ter njenemu možu Marku Jermanu, da so nama ponudili prostor in tudi del prevoza; pa še malim vnučkom gospe Lučke za ljubko postrežbo!

Zora Tavčar

Ste osebnost, za katero bi človek potreboval več dni, da bi se okoristil z vsem, kar bi mogla povedati tako o svojih družinskih zvezah kot tudi o lastnem delu in lastni družini ter – recimo – ohraniti za prihodnost tudi dva tako pomembna lika naše primorske (in nato še slovensko-argentinske) zgodovine, kot sta bila to Vaš oče dr. Janko Kralj ali Vaša mama s pisateljskim talentom (glej antologijo "Pod Južnim križem") Anica Kraljeva. Pa še Vaš mož France Jerman, ki je znan v vseargentinskem športnem svetu kot vrhunski smučar. Nadalje naj omenim še Vašo povezanost z rodom Vaše mame, s Simčiči!

Poglejmo najprej mamin rod. Odkod izhajajo Simčiči? Dedov poklic? Koliko jih je študiralo? Ste v rodu tudi s pisateljem Simčičem?

Skozi pisanje Vaše mame Anice Kraljeve sem odkrila izredno žensko, krhko in močno hkrati, inteligentno in veščega, tudi liričnega peresa. Sama sem jo spoznala na nekaj obiskih pri nas. Bila je izredno lepa, bistra in živahna dama in prava govornica. Je tako nastopala tudi v slovenski kulturi v Argentini? Ali pa se je predvsem posvečala družini? Koliko vas je bilo? Imate lep spomin na življenje doma? Mama je zgodaj ostala vdova: kako ste se preživljali spočetka? In pozneje?

Moja mama Anica Simčič – Kraljeva se je rodila v Biljani v Brdih kot hčerka nadučitelja in organista Ferdinanda Simčiča. Njena mama je bila Amalija Preprost, doma iz Šentvida pri Vipavi. Končala je učiteljske, študirala pa je tudi klavir in orgle pri znanem profesorju Komelu v Gorici, med leti 1927-28 pa na Glasbeni matici v Ljubljani – in takrat je tudi pela v Akademskem pevskem zboru. Učila se je tudi solopetja in nadaljevala ta

Lučka Kralj v Gorici maja letos.

študij, ko je že imela družino. Njen brat je dr. Teofil Simčič, odvetnik in politični sodelavec mojega očeta dr. Janka Kralja. Profesor Tomaž Simčič iz Trsta pa je njegov sin, torej moj bratranec. – Oče pisatelja Zorka Simčiča je drugi bratranec moje mame (Odtod torej njegov psevdonim Preprost. Z.T.)

Mamo imam v spominu kot mehko po eni strani in odločno po drugi. Njena značilnost je bila, prenašati trpljenje v tišini. Spremljala je očeta pri

Lučka Kralj-Jerman kot dirigentka.

političnem delu v tistem sodelovanju in mu je bila prava opora in duševna tolažba, saj se ni nikdar pritoževala. Oče pa je bil do nje tudi zelo pozoren in velik kavalir, njuna ljubezen je objemala naš dom.

Za smrt mojega očeta smo zvedeli pet mesecev pozneje! Trije mlajši otroci z mamo smo bili namreč v tistem času begunci v bergamskih hribovih; poleti 1944 smo se umaknili iz Gorice, ker je bil oče obsojen od Komunistične partije na likvidacijo. – Po očetovi smrti je mama ob vrnitvi v Gorico morala iskati delo in ga je našla v tajništvu na Nižji srednji šoli. Stanovali smo v stanovanju našega strica dr. Simčiča, v prostorih, kjer so bile prej politične pisarne.

Moževa smrt je mojo mamo težko prizadela in družina je z njim zgubila oporo, gotovost in tisto ogromno ljubezen, katero nam je oče razdajal.

V Argentino smo prišli kot pravi reveži – kakor večina slovenskih političnih emigrantov. Mama se je zaposlila v tekstilni tovarni poleg neizobraženih žena in deklet. Trije otroci smo hodili v šolo po zastonjskih zavodih. Bilo je zelo težko.

Mama je kljub težavam potem predavala mladini, pisala v *Svobodno Slovenijo* in se kulturno udeleževala. Okoli l. 1979 je težko zbolela in umrla l. 1991.

Vaše otroštvo je bilo gotovo nenavadno in zanimivo, saj so k Vam prihajale vidne osebnosti. Se morda spominjate dr. Bitežnika in dr. Besednjaka? Ali Virgila Ščeka? Ali župnika iz Vipavskega Križa in gimnazijskega kateheta Ivana Rejca? In katerih še?

Otroci dr. Kralja, čeprav smo imeli dom poln veselja in ljubezni od strani staršev, smo imeli po drugi strani, ker je bil oče politik in pod neprestanim fašističnim nadzorstvom, posebna otroška leta. K nam na primer niso zahajali drugi otroci, da bi se z nami igrali, da bi pač ne bili njihovi starši s tem kompromitirani. Mama nas je vodila k prijateljskim družinam: k Bratuževim, Kacinovim, poleti k Frankovim, obiskovali smo tudi družino Abuja – to je bil naš svet. Bili smo štirje: Aleš, Ančica, Lučka in Tomaž-Tomek. (Tomaž leži na ledenikih Tronadorja, Ančica je umrla l. 1987, Aleš živi v Buenos Airesu in je dolgo let bil eden glavnih v mednarodnem podjetju Shell).

V našo hišo je prihajalo nešteto slovenskih ljudi, nekateri so bili kar stalni gostje npr. Polde Kemperle, prof. Pepi Bratuž, dr. Teofil Simčič, mnogo duhovnikov in bogoslovcev in prijateljev naših staršev. Največ ljudi pa je prihajalo, ker so se zatekali k očetu po pomoč.

Med osebnostmi, ki so mi posebno ostale v spominu, moram omeniti predvsem župnika, mi-

sleca in sociologa, očetovega globokega prijatelja Ivana Rejca, ki je k nam stalno zahajal, komaj slišen ali neslišen, tak je bil namreč po naravi. Spominjam se tudi obiska pregnanega tržaškega škofa Alojzija Fogarja. Nekoč sem spremljala očeta k monsinjorju Ivanu Trinku.

Rada pa bi omenila družino Abuja, kjer so moji starši imeli svoj drugi dom in tam so se tudi shajali politiki drugih strank. To je bila prava slovenska demokratična družina, ki je naredila ogromno dobrega za Slovence, a ni nikoli (ali zelo malo) omenjena. Spominjam se tudi obiskov župnika Stanke Staniča, sodelavca mojega očeta, in še mnogih drugih.

O Vašem očetu, pravniku, politiku, katoliškem mislecu, uredniku, časnikarju, prevajalcu, kulturnem delavcu itd. ima "Slovenski primorski biografski leksikon" samo naštevanja štiri stolpce. Naj naštejem nekaj drobcev, saj je to lik Primorca, ki še ni bil dostojno ovrednoten. Rojen je bil v Saksidu pri Dornberku l. 1898, študiral pravo v Gradcu, Zagrebu, Ljubljani in Padovi, sourejeval in pisal je v razne liste od Zore in Časa do Slovencea, izdajal z Gosarjem in Terseglavom *Socialno misel*. S kakšnim posluhom za čas, dokazujejo naslovi člankov kot "Reformistični socializem in krščanski socializem", "Vprašanje osemurnega delavnika", "Program in taktika Ljudske stanke", "Komunistična internacionala o veri". Ob volitvah je vodil velike shode. Med njegovimi knjigami naj omenimo 1. zvezek *Socialne čitanke*, prevod knjige modernih konvertitov Luč v temini ali knjigo za otroke Kolački, ki je izšla v 50.000 izvodih in je do 2. svetovne vojne služila kot zasilni abecednik. Med drugim je prevedel Julesa Verna in Rusa Krasnova. Med počitnicami je vodil tečaje in tajne sestanke za dijake. Organiziral je obrambo pri 2. tržaškem procesu. Veliko je sicer napisal pod psevdonimom.

Toliko o tem človeku leksikon. Kaj pa Vi kot hčerka? Zgubili ste ga zelo mladi, a gotovo ste dosti slišali o njem, saj ga pozna in ceni tako Primorska kakor zdomstvo...

O svojem očetu ohranjam res nešteto spominov. Ti spomini nanj in njegov lik so mi bili skozi vse življenje v zgled in oporo. Poleg njegovega izžarevanja ljubezni in spoštovanja do vsakega izmed nas naj poudarim tudi, da si ob njem občutil moč in varnost. Tudi nisem nikdar slišala doma besed o sovraštvu, mnogo pa o pravičnosti, posebno o naravnih pravicah slovenskega človeka. Vzgajal nas je v zavedne Slovence in kristjane. Čeprav je imel ogromno dela in je tudi mnogo potoval, se nam je tiste ure, ko je bil z nami, popolnoma posvetil, se ogromno pogovarjal z nami, nam pripovedoval zgodbe, recitiral slovensko poezijo, posebno narodne in cerkvene pesmi. Recitiral nam je tudi v tujih jezikih, ki jih je poznal, da smo se zabavali. Tako v nemščini, ruščini, francoščini, češčini, včasih pesmi, drugič spet sa-

mo izreke ali stavke. Po kosilu sem ga večkrat spremljala na sprehodih do Soče. In skoraj vedno smo imeli agente za petami! Oče je tako rekoč "živel za naše ljudi".

Na žalost ga primorska kultura, posebno še povojne generacije, malo poznajo. Povojno zgodovinospisje – in še klevetanje – ga večkrat prikazujejo zelo negativno, ker je obsodil OF in povedal, da se za njo skriva Komunistična partija.

Njegovo glavno delo obsega med leti 1925 in padcem fašizma 1943 politično, časnikarsko, uredniško, prevajalsko in druge dejavnosti. Po odhodu dr. Besednjaka in drugih intelektualcev v Jugoslavijo postane Janko Kralj voditelj krščanske struje na Primorskem in s svojimi sodelavci organizira največjo podtalno mrežo slovenskega tihega upora proti raznarodovanju, kakršno je fašizem hotel in izvajal. Opravil je velikansko politično, krščansko-kulturno in socialno delo, ki ga je nemogoče popisati.

Septembra 1943 se je umaknil v Rim, da tam pričaka Angloameričane in naveže stike z njimi –

Gospa Lučka med svojimi petimi otroki.

Gospa Lučka med intervjujem.

Družina sina Marka s sestro in ženo ter šestimi otroki.

in to je tudi storil. Imel je tudi dobre mednarodne zveze in bil je politik velikega formata, katerega pa so bolj priznavali tujci kot Slovenci. Med vojno je deloval v SLS z zadnjim legalnim podpredsednikom jugoslovanske vlade dr. Miho Krekom.

Med politično emigracijo je obsežna dejavnost dr. Janka Kralja skoraj nepoznana. Le vseučiliški profesor filozofije dr. Milan Komar mu je posvetil nekaj člankov v spomin ob obletnicah smrti. Moja mama ga je omenjala, ko je predavala o Primorskem, in o njem napisala v *Meddobju* dnevnik o konfinaciji na Liparskih otokih, to pa je tudi vse.

Zanimivo, da je že predvideval vse, kar se je nato res zgodilo. Oktobra 1944 je v pismu dr. Gabrovščku v Severno Ameriko povedal, da je Stalin obljubil italijanskemu komunističnemu veljaku Togliattiju Trst. V istem pismu pove, da je Churchill sklenil zavezništvo s komunisti in da bo to stalo demokratično stran desettisoče nedolžnih žrtev.

Dr. Janko Kralj je umrl hitre smrti 27. decembra 1944 na Polikliniki v Rimu.

Kaj pa očetovo delo za goriško Mohorjevo in njegovo organiziranje podtalnega odpora na Primorskem, ki je – ob tako dolgo zamolčanem delu tigrovcev – še mnogo manj deležno zgodovinskega spomina in raziskav, kaj šele priznanj?

Oče je bil že leta 1926 izvoljen za urednika goriške Mohorjeve družbe in po vrnitvi z Liparskih otokov je to delo nadaljeval do konca. Mons. Klinac omenja v svoji knjigi, da gre zasluga dr. Janku Kralju, da je goriška Mohorjeva družba pod fašizmom obstala. Poleg tega je s sodelavci osnoval delovanje največje podtalne mreže krščanskih socialcev (liberalci so jih imenovali klerikal-

ce). To je bila ogromna, gotovo največja in najbolj razvejana mreža protifašistične ilegale na Primorskem, ki pa ni izvajala nasilnih akcij kot tigrovci in drugi, ampak je delovala v ozadju; kulturno in jezikovno je ogromno doprinesla k ohranjanju slovenskega jezika in se borila skupaj z duhovniki za ohranitev bogoslužja v slovenskem jeziku, tudi s cerkvenimi pesmaricami (izdala MD). S prošnjami in spomenicami je neprestano pomagala pri reševanju naših ljudi. S takim tihim, nevidnim, a nepretrganim in pogumnim dolgoletnim delom nisi postal heroj, a si delal dolgoročno, za prihodnost rodov, za ohranjanje slovenstva in narodne zavesti.

Kraljeva skupina je branila naravne pravice slovenskega človeka do izražanja v svojem jeziku, tudi v cerkvi, pri tem se je sklicevala tudi na Vatikan. (Na koga drugega pa naj bi se!)

Imate pet otrok. Kako ste usklajevali svoje bogato glasbeno izobraževanje (Španija, Dunaj, Gorica, Regensburg, Bolgarija) z gospodinjstvom in vzgojo?

In z gostovanji svojega zbora tisoče kilometrov daleč izpod Andov do argentinske prestolnice in dalje po Evropi? Ste hoteli biti kdaj moški, da bi se lahko polno izživel v glasbi?

Imela sem to srečo, da mi je bilo močno jasno, da je moja prva dolžnost družina in materinstvo. Takoj zatem pa moje veselje – glasba – in študij glasbe in zborovodstva. Študirala sem mnogo ponoči. Moji otroci so peli v mojem zboru, tako da so odhajali in prihajali z menoj domov vse do konca gimnazije. Seveda sem morala zelo spretno organizirati gospodinjstvo in izkoristiti vsak trenutek. Poleg tega precej let z zborom nisimo potovali, začeli smo šele, ko je naraščalo

število pevcev in rasla kvaliteta. Poleg tega mi je moje delo dopuščalo, da sem bila zdoma le ob urah vaj, ostalo pripravo sem lahko opravljala doma, ko so bili otroci v šoli (ali kak repek še doma). – Nikoli me ni motilo, da sem v prvi vrsti ženska, žena in mati ter mi to, da bi bila raje moški, ni prišlo niti na misel. Seveda je pri ženi, ki se udeležuje zunaj doma, mnogo odvisno od razumevanja moža – in tu nisem imela težav. Ker so doma stvari tekle v redu, je spoštoval mojo svobodo, kot sem tudi jaz njegovo. Potovali smo enkrat na leto. Turneje pa so bile takrat, ko sem imela nekatere otroke že na univerzi in je mlajša še prepevala v mojem zboru.

Videvamo se vsi, mama, otroci in vnuki. Imamo stalne stike. Navadno se dobivamo pri posameznih družinah ali pri meni.

In usode Vaših otrok? Za enega vem, da je zdaj v Sloveniji in da je poročen s hčerko eminentnega argentinskega Slovenca dr. Kremžarja. In ostali? Se dobite kdaj vsi skupaj? Koliko imate vnukov?

Z možem sva imela pet otrok. *Matjaž* je poročen z *Marto Malovrh*, imata šest otrok. On je prevzel vse očetovo delo po njegovi smrti, tako na sedežnici kot pod *Tronadorjem* (o tem več pri vprašanju o mojem možu). *Matjažev* in *Martinov* oče sta bila domobranca, ohranjala sta torej slovenski jezik in vero, zato vsi doma govorijo samo slovensko. *Marko* je zdaj v Sloveniji, poročen je z *Marjanko Kremžarjevo*, imata šest otrok (od 2 do 10 let). On izdeluje vitraže za okna za cerkve in je umetniško nadarjen, izšolal se je pri mojstru *Santeju Pizzolu* v Milanu.

Martin je poročen z *Lucio Angaut*, je arhitekt, žena pa otroška zdravnica. Imata štiri otroke.

Ona je Argentinka in je pela deset let v mojem zboru. *Martin* govori z otroki slovensko, najstarejši že tudi dobro govori in piše slovensko. *Nevenska* je profesorica smučanja. Že več let potuje v zimski sezoni v Severno Ameriko in se vrne na južno poluto poleti, ko je pri nas v Bariločah sneg. *Janika* je trenutno v Severni Ameriki, dela v bolnici kot fizioterapevtka, dve leti je delala v Švici, zdaj je zaposlena v bolnici v Valparaisu blizu Chigaga in zna pet jezikov.

Vsi moji vnuki – do danes jih je 16 – govorijo slovensko – razen treh najmlajših, ki še čeblijo.

Pravzaprav ste osrednja osebnost tega intervjuja. Vi in naj se končno pomudiva pri Vas. Rodili ste se v Gorici in se tam šolali. V Argentini ste postali glasbeni pedagoginja in dirigentka. Študirali ste pri znanih glasbenikih petje in flavto (vse tipe kljunaste flavte) npr. pri *C. Seghizziju Schultisu* in *Leuchtnerju* ter pri "Wiener Sängerknaben" na Dunaju pa v Regensburgu v Nemčiji in *Montserratu* v Španiji. Kot dirigentko vas je argentinska vlada poslala na seminar v Bolgarijo pa v Firence. Predvsem pa ste znani po tem, da ste ustanovili in vodili znani mladinski zbor iz Bariloč, ki ste ga razvili v svetovno znan mladinski zbor *Y Jovenes Cantores de Bariloche*. Tega spremlja pod Vašim vodstvom tudi kvartet ali kvintet kljunastih flavt pri renesančnih skladbah. Peli ste s komornimi in filharmoničnimi orkestri. Vaš zbor poje tako zahtevna dela kot so kantate *J.S. Bacha* in *Brittnov* Vojni rekviem pa *Vivaldija*, *Mozarta*, *Haydna*, *Purcella* in *Mendelssohna*. Torej požete klasične in moderne avtorje. Koncerte ste imeli po Argentini pa v Švici, Italiji, Nemčiji, Gorici in Tržiču s skladbami renesančnega, klasičnega in latinsko-ameriškega repertoarja. Dr. Edo Škulj Vas v svoji obsežni knjigi o glasbenem življenju v Argentini, ki je pravkar izšla pri MD v Ljubljani, omenja vsaj 40-krat.

Vaš zbor *Ninos y Jovenes Cantores de Bariloche* je izdal tudi vrsto plošč ljudske in renesančne reli-

Gospa Lučka med svojimi vnuki (tri-je še niso rojeni).

Sin Matjaž z družino.

Vnuki gospe Lučke iz Bariloč pod Andi.

giozne glasbe in bil deležen izjemnih kritik v največjih argentinskih dnevnikih, kot sta *La Prensa* in *La Nación* ter po Evropi.

Koliko pevcev ima oziroma je imel v glavnem Vaš zbor? Kako obvladujete sami takšno množico? Koliko vadite z njimi? Je težko dobiti glasove? In seveda doseči vnemo in disciplino? Kako jih krotite na dolgih gostovanjih? In kako izbirate repertoar? Kako uspete težke skladbe naučiti tako mlada in pevsko neizkušena grla?

Ste že – ali boste – prenesli delo z zborom na svojega naslednika? Ali imate v mislih, da izrabite svoje bogato znanje za lastno pevsko ali dirigentsko šolo ali za sodelovanje s takšno šolo?

Ko sem odšla, je bilo v zboru 50 otroških glasov in 20 moških, na turneji po Evropi pa 35 otroško-mladinskih in 12 moških. Za velike božične koncerte je bila največja zasedba s 95 pevci.

Otroci začnejo svojo enoletno pripravo med 8. in 9. letom in se počasi vključujejo v zbor; eno leto torej vadijo zunaj zbora. Prisotnost na vajah in točnost je zahtevna kot v šoli. Vadili smo skozi leto trikrat tedensko, pred koncerti in turnejami pa pogosteje. Poleti smo imeli študijska taborjenja, kjer so pevci imeli poleg pevskih vaj še pouk kljunaste flavte, improvizirali gledališke prizore in se ob preprostem življenju v naravi učili sodelovanja, spoštovanja in prijateljstva. Moj cilj je bil vzgoja celega človeka, da je potem lahko pesem zazvenela iz globljega doživetja srca in duše. – Pevčki so bili potomci raznih evropskih kultur in celo avtohtone araukanske in različnih verstev ter so se med seboj res spoštovali.

Izbira za glasove je bila zelo skromna. Največ sem potem dosegla s tehnično pripravo in rednim delom. Na dolgih potovanjih nisem imela nikdar disciplinskih problemov, ker so bili otroci pripravljani na to, da predstavljajo svoje mesto in svojo kulturo.

Repertoar izbiram svobodno, po svojem okusu, a sem si zastavila neke smernice, ki so vodile od gregorijanskega petja in polifonije do sodobnih kvalitetnih skladateljev, vključevala pa sem tudi ljudske pesmi različnih kultur. Nisem si pa dovolila in nikdar iskala uspeha pri ljudeh, s tem da bi se posvetila popevkam in kar je bilo trenutno v modi. Za težje skladbe so se pevci pripravljali postopoma skozi več let stalnega petja in študija v zboru.

Leta 1985 sem zbolela za hudo izčrpanostjo in sem morala to delo opustiti. Poiskala sem naslednika in predala zbor v roke mladega zborovodje, sina slovenskih staršev. To je Andrej Jan, ki od l. 1987 dalje vodi ta zbor. – Več mojih bivših pevcev se je glasbeno izobrazilo in končalo študije na raznih koncih sveta, v Buenos Airesu, Se-

Sin Tomaž z družino.

verni Ameriki, Nemčiji itd., povsod so posejani ti moji otroci – pevci. Načrti? Za naprej bomo še videli...

Vaš mož je znan argentinski športnik. Odkod je doma? Kako je preživel vojno in prišel v Argentino? Njegov poklic in njegovo delo za slovensko skupnost? Kaj pa njegovi športni uspehi v vseargentinskem merilu?

France Jerman je bil iz Dola pri Domžalah. Ko je bil mlad, so ga Nemci mobilizirali in poslali na rusko fronto v prve vrste. Tam je izgubil skoraj vse slovenske prijatelje. Ko so mu dali kratek dopust, je dezertiral, in ko so domobranci ustanovili postojanko v Dolu, se jim je pridružil. Z njimi je bil vrnjen s transporti iz Vetrinja, a je pri Velenju ušel. Bil je zajet, a je ušel iz ječe in čez Alpe zbežal v Avstrijo. Od tam se je vrnil po svoje spričevalo, ker mu ravnatelj Bajuk ni verjel, da je privatno študiral realko. Prej je namreč že dokončal Krištofov zavod. (Jermanovi so imeli tovarno barv pri Ihanu, on je delal v pisarni očetovega podjetja v Ljubljani in je lahko privatno študiral realko). Iz Slovenije se je vrnil s spričevalom in s polnim nahrbtnikom knjig za vso gimnazijo, katere so potem razmnoževali in uporabljali za slovensko begunsko gimnazijo v Spittalau, ki je bila izredna, z izjemnimi profesorji. Imeli so namreč ogromno časa: hrane je bilo izredno malo in veliko žalosti, a mnogo molitve, študija, športa in tekem ter kulturnega dela; vsa ta organizacija je bila osnova za poznejše nadaljevanje dela v zdomstvu.

V Argentini se je France Jerman lotil kateregakoli dela, in ko sva se poročila, sva živela šest mesecev v šotoru. Začela sva graditi turistično

gostišče pod goro Tronador (okoli 3700 metrov). Tam smo garali brez urnika in celih deset sezon smo imeli pozimi v najemu na smučiščih na Katedralu smučarski klub. Cele zime smo to vodili, moj mož je bil celo tekmovalec v smučanju na dolge proge (smučarski tek) in je bil skozi dvajset let argentinski državni prvak. Tako smo se morali seliti izpod Tronadorja na Katedral in nazaj, dokler niso začeli otroci s šolo. Tedaj sem jaz ostajala doma: mož pod Tronadorjem, jaz v Bariločah. Medtem je moj mož začel zidati hišo štiri kilometre iz Bariloč, in ko so začeli otroci s šolo, smo se vselili v nedokončano hišo.

Potem je šlo na bolje, postali smo družabniki pri sedežnici Campanario, od koder je čudovit razgled na jezera, in se nismo več morali seliti na Katedral.

Moj mož Frenk je v Argentini vzgojil čisto vse smučarske tekače od Mendoze do Ognjene zemlje, in to brezplačno. Na Ognjeni zemlji je sploh kot pionir začel s smučarskim tekom in tekmami ter se tam tekaška proga imenuje po njem *Francisco Jerman*.

Bil je v odboru in dolga leta podpredsednik slovenskega planinskega društva v Bariločah in sodeloval je pri kulturnem delu slovenske skupnosti. V mladih letih je tudi plezal, tako prej v Evropi kot pozneje v Argentini, nato pa se je posvetil predvsem smučarskemu teku.

Slovenski primorski biografski leksikon omenja poznanstvo in medsebojno občudovanje in sodelovanje Vašega očeta Janka Kralja in Janeza Marije Kržišnika, znanega trnovskega dekana in tudi pesnika, kateremu je celo govoril na grobu. To sprašujem zato, ker je bil to stric mojega očeta Jakoba in mojih dveh

Ledeniki Tronadorja, kjer leži eden sinov dr. Kralja.

stricev dvojčkov, dekana Matevža in lazarista Tomaža Tavčarja. Ga je Vaš oče kdaj omenil?

Moj oče je bil povezan z vsemi primorskimi dekani in duhovniki, skupaj so sodelovali pri ohranjanju krščanstva in kulture v slovenskem jeziku pod fašizmom. Govoril jim je tudi na pogrebih in takšen govor župniku Lebanu je bil eden izmed vzrokov za njegovo konfinacijo na Liparske otoke. Ne spominjam pa se, da bi kdaj imenoval Vašega prastrica, saj je ta umrl več let pred mojim rojstvom.

Kdaj ste bili zadnjič v Sloveniji pred padcem komunizma? In kdaj ste prvič obiskali samostojno državo Slovenijo? Vaši dosedanji vtisi o njej?

Zadnjič sem bila v Sloveniji v poletju 1944 in sem stanovala pri družini pisatelja Narteja Velikonje. V Slovenijo sem se vrnila šele po padcu komunizma v novembru l. 1992.

Človek, ki je vedno živel v svobodi, bolje opazi razlike v narodu, ki je živel pod totalitarnim režimom. Srečala sem vrsto čudovitih ljudi, a dolgoletno izpodbijanje velikih in narodni duši lastnih vrednot je pustilo in bo zapustilo tudi dolgoročne posledice. Družina je močno prizadeta in po statistikah je narod v nevarnosti, da ob takšnem padcu natalitete izgine. Kar je pozitivnih socialnih sprememb, ali je morda ni v Evropi pri narodih, ki revolucije in komunizma niso doživeli?

Vaši upi in pričakovanja za naprej glede Slovenije? Mislite, da se bo res kaj spremenilo na bolje? In kako in v čem bi želeli, da se spremeni?

V kolikem času in kako se bo spremenilo stanje v Sloveniji, bo pač odvisno od tega, koliko se bodo Slovenci odločali za resnico in za pravico. Država, ki ne bi slonela na teh temeljih, ne more nikdar priti do lastne moči in prave svobode, ne zunanje in niti notranje.

Kaj bi naročili ali sporočili primorskim Slovincem, zlasti mladim, za danes in za jutri?

Predvsem naj ostanejo to, kar po svojih koreninah so. Naj bodo zvesti in ponosni na svojo identiteto, saj imajo čudovite prednike, ki so Primorski v ponos. Dobri Bog naj blagoslovi in varuje to našo sončno zemljo in njene ljudi.

Pripis Zore Tavčar:

Naj si na koncu intervjuja dovolim izraziti željo nešteti Primorcev, ki so gospo Lučko Kralj – Jermanovo spoznali na njenem predavanju v Gorici: kako dragoceno bi bilo, ko bi napisala svoje spomine, ki bi se začeli v Gorici in se preko begunstva nadaljevali v Argentini ter bi ohranili pozabi toliko dragocenega, kar lahko da le osebno doživetje. Težaško delo monografije o dr. Janku Kralju lahko večje opravi tudi prof. Tomaž Simčič, ki se je s podobnim delom že spopadel in ima za seboj že več podobnih knjig. Tako bi ob asistenci svojih staršev, ki so tesno sodelovali z dr. Kraljem, in z zbiranjem in iskanjem gradiva ter iskanjem pričevanj, kar zahteva morda večletno delo, ohranil ta svetli lik naši primorski zgodovini, gospe Lučki pa omogočil, da nam pripoveduje o svojem očetu in materi na edino njej možni, memoarski način. Seveda je to le želja tistih, ki so jo tedaj poslušali, in gotovo tudi onih, ki bodo brali ta intervju.

Kdo so to bili slovenski padalci iz Afrike?

Cvetko Šuligoj in Stanko Simčič

Moramo se vrniti krepko nazaj v preteklo dobo po prvi svetovni vojni, ko je Primorska pripadla Italiji po znanem dogovoru med zavezniki in Italijo za vstop le-te v vojno proti Avstro-Ogrski. Večina fantov, o katerih bomo govorili, se je rodila prav takrat, to se pravi med letoma 1915 in 1920. Ko so ti fantje dorasli za vojsko, so že morali obleči vojaško suktnjo ter služili italijansko vojsko. Kako so se kaj počutili v tej sredini, bi bilo težko opisati v nekaj vrsticah.

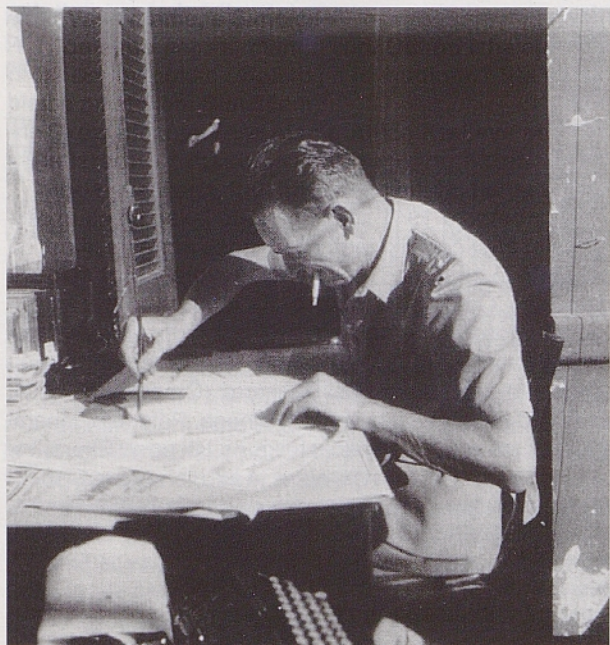
Velika večina fantov se je znašla v novem okolju, v novi sredini, kjer je bilo življenje vnaprej urejeno in zanje novo. Znašli so se v morju italijanstva. Ne vemo, če je bilo tudi v avstroogrski vojski tako, ampak Slovenci so se kar instinktivno začeli združevati v ekskluzivne krožke samih Slovencev, v katere Italijani niso imeli dostopa. Za sestanek je bil dober vsak kraj in vsak prosti čas, v vojašnici ali zunaj nje. Že po spalnicah si mogel najti več "brand", kjer je spalo nekaj Slovencev. Če so le mogli, so tudi bili v oddelkih skupaj. Ko je prišla skupaj vsaj trojica, že se je razlegala pesem v slovenščini. Tedaj pa se je pridružil vsak Slovenec in tako je zbor rastel ter pesem zaoral. Tako so se med seboj spoznavali in potem tudi prijateljevali.

Ko se je začela vojna in so prihajali mobiliziranci, se je to druženje še bolj stopnjevalo. Leta 1940 so Italijani potrebovali dokaj vojaštva za operacije v Libiji, kjer so mislili Angleže potisniti iz Egipta in priti v Palestino do vrelcev

... in na čolnu na Nilu

nafte. Zbrali so mogočen korpus in začeli prodirati v Egipt. Kako se je potem vse to končalo, je znano. Skoraj vsi so postali vojni ujetniki angleških vojnih sil. Med ujetniki je bilo dosti slovenskih fantov, ki so se znašli v povsem novem okolju. Italijanski fašizem jih ni več ogrožal, čutili so, da je napočil njihov čas, prilika za osvoboditev. Vedeti je treba, da med temi mladeniči ni bilo nikogar, ki bi imel vseučiliško izobrazbo. Vsi so bili sicer pisмени, a malokdo je imel kaj srednje šole. Vendar, spontano, brez vsakega dogovarjanja, so se množično opredeljevali za boj proti nacifašizmu. V začetku so bili to prebegi k Poljakom, ki so imeli tam svojo brigado in ki so jih radi sprejemali. Potem ko so pod pritiskom Angležev Poljaki morali vse vrniti nazaj v ujetniško taborišče, so tudi v poveljstvu morali uvideti, da je nastal nov položaj, katerega niso mogli spregledati. Za vsak slučaj so Slovence oddvojili od Italijanov ter jih združili v oddvojeno taborišče. Tam so jih dali pod stražo Čehov, ki so z njimi še bolj simpatizirali. Straža je bila več ali manj simbolična, kar pomeni, da je pred vrati z žico

Prof. Ivan Rudolf pri pisanju Bazovice...

ograjenega prostora stal en vojak in se pogovarjal z ujetniki.

Potem pa je nastalo v Evropi novo stanje. Jugoslavija je bila napadena in razkosana, vlada je pobegnila v Kairo in se potem preselila v London. V Kairu je ostalo nekaj višjih častnikov, katerim je manjkala vojska. Začela se je počasna agitacija, da bi prišli do teh slovenskih fantov, ki komaj čakajo, da jih bodo novačili v slovensko vojsko. Najprej so prišli v taborišče člani t.i. Jugoslovanskega odbora iz Italije: dr. Ivan Marija Čok, profesor Ivan Rudolf in gospod Miran Rybář. Imeli so ognjevite govore o domoljubju, slovanstvu itd. Primorcem ni bilo potrebno vse to, saj so bili že sami prepričani, da je to njihova pot. Potem je prišel gospod z veliko knjigo ter vprašal, kdo si želi jugoslovansko državljanstvo. Ta naj stopi naprej. Vpisali so se dobesedno vsi do zadnjega. Tako so postali jugoslovanski državljani in kot taki mobilizirani v vojsko. Tudi odnos angleških častnikov do njih je bil vse drugačen.

Vzpenjanje na piramide pri Gizi – izlet in vežbanje. Prof. Ivan Rudolf, sam in z družbo.

V juniju 1941 so jih 150 preoblekli in prevedli iz ujetniškega taborišča v Aleksandriji (Mustafa Barracks) v vojno taborišče Agami malo dalj od taborišč vojnih ujetnikov. Tu so jih dočakali častniki jugoslovanske vojske, izmed katerih so nekateri prebegli iz Jugoslavije pred okupatorji, nekateri pa so bili mobilizirani kot častniki med v Egiptu živimi Jugoslavlani. Osnovali so tako imenovani I. Gardijski bataljon, kateremu je poveljeval major Zubenica. Pri prvem zboru bataljona je major Zubenica kar pred vsemi pretepel vojaka Pavla Ristića, edinega prostaka, ki se je rešil iz Jugoslavije preko Grčije in bogzna kako prišel v Egipt.

Zubenico je takoj zamenjal podpolkovnik Dinić. Slovenci so takrat prvič videli, kako so se obnašali častniki v jugovojški. Pretepanja sicer ni bilo več, a slab vtis je ostal.

Bataljon je bil razporejen v štiri čete in poveljstvo bataljona. Bil je tam tudi general Mirković, ki je poveljeval vsem "četam" jugoslovanskih sil na Srednjem Vzhodu. Vojaki so dobivali mesečno plačo v višini 5 egiptovskih funtov, podčastniki pa – narednik 10, podnarednik 8 funtov. Vojaško urjenje je bilo težavno, kajti vsi so bili že italijanski vojaki ter izurjeni za italijanski način bojevanja, sedaj pa so se morali privaditi na nov način. Morala moštva je bila na višku in vse je šlo počasi kar v redu. Ob nedeljah in praznikih je vojska imela svobodno ter so lahko šli vojaki v Aleksandrijo na zabavo. Tam so se shajali v začetku pri slovenskih šolskih sestrah, ki so imele svoj dom in kar lep vrt. Tam so prepevali in pili kavo v družbi slovenskih žena in deklet, ki so tamkaj služile (aleksandrinke) ter tako pomagale svojim revnim družinam doma na Primorskem. Potem so odprli tudi bolj v centru mesta tako imenovani "Jugoslovanski dom", katerega so vodili tamkajšnji Slovenci. Tam so lahko prepevali pa tudi malo pili in plesali. V Aleksandriji je bil slovenski živelj še kar številen, saj je dolga leta prej začelo prihajati mnogo žensk na delo. Opravljale so službo hišnih pomočnic, otroških varuhinj in druga bolj preprosta dela. Zaradi vojne se niso mogle vrniti domov, sicer pa so moške Angleži internirali kot italijanske državljane, a potem, po osnovanju jugovojške, so jih večinoma izpustili na svobodo. Tu so se tkala prijateljstva in poznanstva, pa tudi srečanja mnogih sorodnikov, celo mater s sinovi in sester z brati, da ne govorimo o bratrančih in sosedih. Skratka, Slovenci se najdejo povsod. Pa tudi družijo se radi in veseljačijo, če se le da.

V decembru 1941 so bili poklicani v štab h generalu Mirkoviću vsi častniki tega bataljona. Ponudili so jim, da se prijavijo za odhod v Jugoslavijo in se tam pridružijo gverilcem. Od vseh častnikov sta se prijavila le dva, in sicer: podporočnik Borislav Simović, sin proslulega predsednika vlade in voditelja državnega udara v Beogradu 1941. leta, drugi je bil neki Kankaraž (Črnogorec). Ostali so vsi odbili odhod, vsaj prostovoljnega. Potem je general Mirković povabil vse podčastnike na isti apel. Skoraj vsi podčastniki so se prijavili, a ker je bilo teh preveč, so izbrali le nekatere. Od Slovencev so šli: Stanislav Simčič, Cvetko Šuligoj, Valter Gorjanc, Marjan Fegec, Ivo Božič, Alojz Černigoj, Zdravko Piško in Anton Zupan, ki pa ni bil Primorec, ampak Gorenjec ter bivši legionar.

Konec decembra 1941 so bili vsi ti prostovoljci odvedeni v Kairo na vrhovno poveljstvo, od tam pa v takratno Palestino v mesto Haifa. Na železniški postaji so jih doča-

Skupine Primorcev (in drugih?) v Egiptu.

kali oficirji, ki so jih malo kislo sprejeli, saj so mislili, da bodo prišli izključno častniki, pa so dočakali samo podčastnike in desetarje. Odpeljali so jih na "Mont Carmel" nad Haifo, kjer je bilo ograjeno zemljišče za urjenje "Special Training Center". Namestili so jih v eno izmed barak in jim dali postelje s posteljnino ter vse potrebno za bivanje v tem krogu. Kmalu se je začelo urjenje. Moštvo so razdelili na dve ekipi. Ena je vadila radiotelegrafijo, druga pa gverilske veščine. Včasih so tudi zamenjali, tako da so eni in drugi imeli nekoliko znanja vsega. Razumljivo, da je vsaka ekipa bolj vežbala svojo posebnost. Tečaj naj bi trajal kake tri mesece, potem pa bi jih začeli pošiljati v okupirano Jugoslavijo za pomoč tamkajšnjim gverilcem (takrat so bili kot taki poznani izključno četniki polkovnika Mihailovića).

Ker je radiotelegrafska ekipa mnogo baratala z radii, je Ivo Božiču uspelo, da je ujel poročila, ki jih je oddajala postaja, katero so takrat imenovali Svobodna Jugoslavija. Tako so zvedeli, da se v Jugoslaviji borijo tudi druge sile, in ne samo četniki, še več, da se četniki sploh ne borijo, ampak šarijo na vse mogoče načine in da se celo tolčejo s partizani (tako so jih imenovali).

Razumljivo, da je to mednje prineslo vznemirjenje in nezaupanje. Slovenci (kakor vedno in povsod) so imeli svoj krožek, kamor drugi niso imeli pristopa. Tako so vneto poslušali te radio oddaje iz Tbilisija ter marsikaj zvedeli. Bili so dovolj pametni, da so to zadržali za sebe in da so se znali po teh novicah tudi vesti. Res pa je bilo, da so po treh mesecih začeli nekateri odhajati.

Brez slovesa in hrupa so izginjali, vedeli so, da so odšli, ker je ostala postelja prazna, pa tudi oprema in perilo pa deli uniform so ostali za njimi. Tega nihče ni zahteval ter se je valjalo, dokler niso čistilci kam odložili. V glavnem so odhajali Srbi in Črnogorci. Spomladi 1942. leta so Slovence odvedli iz Haife v Egipt v kairsko predmestje Meadi. Tam so jih namestili v mali vili, lasti nekega Nemca, zdravnika, ki je bil interniran. Tam so nadaljevali z urjenjem, posebno radiotelegrafisti. Ti so morali zelo intenzivno vežbati, drugi pa malo manj, saj za njih ni bilo potrebnega poligona. Bila so le vzpenjanja na Gizeške piramide (v glavnem na Keopsovo), kjer je bilo potrebno za vzpon 9 minut, a za spust le 6.

V Kairu je deloval Jugoslovanski klub, ki so ga vodili v glavnem tamkajšnji Slovenci. Tam so se sestajali člani slovenske kolonije (v glavnem Slovenke, ki so služile v

Egiptu) ter – razume se – vojaki Slovenci in tudi prišleki iz Haife. Tako so tam zvedeli, da ima tudi profesor Ivan Rudolf tečaj, podoben onemu iz Haife (morda malo skromnejšega), kjer se urijo radiotelegrafisti in gverilci. Ker so se med seboj poznali, so oboji hitro navezali prijateljske stike ter tako zvedeli eni za druge. Sicer pa tudi profesor Rudolf ni branil teh stikov, celo bodril je in tudi vabil v svoje stanovanje "hajfovce", da je to stkalo enotno družino. Uradno so bili v Meadi oddeljeni. Kot taki so tudi odšli na padalski tečaj v Suez sami. A v Kairu pa niso nikjer branili družjenja.

Prišel je tako mesec marec 1943. V Meadi je zahajal britanski častnik, stotnik Deakin, ki je prevzel poveljstvo nad moštvom. Že v začetku meseca je odbral Stanislava Simčiča in Iva Božiča ter po kratkem pripravljanju odšel z njima na otok Malto. Cilj tega potovanja je bil odhod te dvojice s podmornico v Istro, kjer bi se izkrcala ter tam začela zbirati prostovoljce za boj proti Italijanom. Upirala sta se, češ da to nima nobene možnosti za uspeh, saj bi v nekaj dneh padla v roke Italijanom ali pa partizanom. Izgleda, da so do istega zaključka prišli tudi Angleži z Deakinom vred, tako da so ju vkrkali na letalo ter odposlali nazaj v Kairo. Deakin sicer nekaj časa ni bil dobre volje, potem pa mu je minilo.

Tako je čas tekel naprej in prišel je mesec julij 1943. Tokrat je bilo za na pot odrejenih več, in sicer: Stanislav

Obisk jugoslovanskega kralja Petra II. med vojaki v puščavi.

Simčič, Ivo Božič, Cvetko Šuligoj, Valter Gorjanc ter Alojz Črnigoj. Pot jih je peljala iz Kaira z vlakom do Aleksandrije, a od tam preko El Alameina do Tobruka, kjer se je proga končala. S tovornjakom nato do mesteca Derna, kjer je bilo veliko letališče. Tam so bila tudi skladišča, od koder so pošiljali material in ljudi v Jugoslavijo. Tam so videli nekaj Slovencev, ki so pakirali blago v kontejnerje, pa tudi mnogo častnikov raznih rodov in ras. V kantini se je našel tudi ameriški poročnik, ki je znal še precej hrvaščine in je na široko govoril, da gre na Hrvaško, kjer naj bi ugotovil, kdo je na pravi in kdo na napačni strani borbe. Pa so mu povedali, da naj ne gre neorganizirano, kajti prvi, ki ga bodo srečali, ga bodo ubili, ako ne za drugo, vsaj za njegovo obleko in čevlje ter uro. Še isti večer je odšel nazaj v Egipt.

17. julija popoldne so bili odrejeni za vzlet in odhod v Slovenijo Stanislav Simčič, Ivo Božič, Zdravko Lenščak in Alojz Sivec. V skladišču so dobili opremo, pištole ter nekaj denarja in hrane. Letalo tipa "Liberator" je natovorilo pomožno osebje in ga pripravilo za polet. Letalo je vzletelo ter se napolnilo v neznano okolje v nevarno misijo.

Letelo je visoko nad morjem ter natančno ob določeni uri spustilo padalce na Šentviški gori, kjer so jih čakali partizani s prižganimi ognji. Srečanje med padalci in partizani je bilo veselo in pristrčno, kajti prva trojica padalcev, ki so se spustili na Primorsko, je prišla nenajavljena ter brez sprejema. Šele po nekaj dneh so se povezali s partizani ter tako vzpostavili zvezo, nato so javili v Kairo in šele od tedaj se začne povezovanje, ki je prineslo Narodno osvobodilni vojski ogromno pomoč. To pošiljko pa je sprejel delegat Glavnega poveljstva za Slovenijo Dušan Kveder, ki je ravno zaradi tega prišel na Primorsko in je tudi hitro po prihodu letala odšel ter s seboj odvedel Lenščaka in Sivca. Simčič in Božič pa sta ostala na Primorskem.

Njuna naloga je bila, da vzpostavita zvezo s Kairom ter pripravita teren za spust angleške vojne misije. To nalogo sta tudi v celoti opravila, kajti v noči 13. avgusta se je spustila s padali skupina, v kateri je bil angleški major Neville Darewski (poljski Žid), njegov radiotelegrafist podnarednik Frenk ter Cvetko Šuligoj in Valter Gorjanc. Tudi tokrat so s seboj imeli mnogo raznega materiala, posebno radio oddajnike ter generatorje. Italijani so vse to videli, ampak niso imeli več potrebne sile (ali volje), da bi bolj energično posegli v boj.

Vseh padalcev je bilo 19, vsi so se izkazali kot zavedni Slovenci in dobri borci, z njimi ni bilo problemov, izvrševali so vsako povelje ter naloge po svojih močeh. Imeli so razne funkcije, vsak po svoji panogi. Prihod v partizane je bil zanje kronanje naporov, ki so jih prestali od dneva odhoda od doma v italijansko vojsko, pa preko ujetništva, bojnih poljan Libije, "kraljeve vojske", tečajev v Egiptu ter končno do prihoda na svojo zemljo med svoje ljudstvo, da z orožjem v roki pomagajo pri osvoboditvi svoje Primorske ter priključitvi k ostali Sloveniji.

Kaj pa tisti, ki so ostali v "bataljonu", kaj so delali? Kakor so prihajali z bojišč novi ujetniki, tako se je tudi izmed njih prijavljalo vse večje število novih borcev. "Bataljon" je številčno rasel in kmalu ga je bilo za dober polk. Italija je kapitulirala, zavezniki so napredovali, iz Afrike se je fronta premaknila v Italijo. Tu so nastajali novi tabori bivših vojakov, željnih doma. Skratka, nastajale so Prekomorske bri-

gade, čast in ponos vseh Primorcev, pa tudi strah in trepet Nemcev, kajti prav te prekomorske čete so bile tista utež, ki je obrnila kazalce zmage v našo smer. S temi borci je nastala Jugoslovanska armada, oni so osvobodili Trst, Gorico in še bi se dalo naštevati. Njim je treba reči hvala za našo sedanjo svobodo, njihovim žrtvam pa gresta poklon in trajna prisotnost v našem spominu.

Kje so sedaj padalci, kako so končali, pa naj pove zgodovina...

OPOMBA:

Z velikim veseljem objavljamo nov odmev na članke, ki so v dosedanjih letošnjih številkah Mladike obravnavali junško in tragično usodo primorskih fantov, ki so med II. svetovno vojno iz italijanske vojske našli pot med prstovoljce, ki so jih Angleži spustili s padali v Slovenijo kot gverilce in obveščevalce, a jih je dala povojna oblast večinoma pobiti.

V obširnem članku, ki ga tokrat objavljamo, nam sprejgovorita dva izmed preživelih padalcev: Cvetko Šuligoj, ki živi v Gorici, in Stanko Simčič, ki živi v Biljah. Ne gre toliko za čisto osebna doživetja in zlasti ne za povojno usodo padalcev, temveč za oris razlogov, ki so fante pripeljali do spusta v Slovenijo s padali. Poleg tega je tu lep pregled poti, ki so jo opravili zlasti "hajfovci", torej prostovoljci, ki so jih začeli vežbati v Haifi. V začetku je bila ločena od tiste, ki so jo prehodili fantje, ki jih je neposredno vodil prof. Ivan Rudolf.

Morda zato manjka vezni podatek, na katerega želimo opozoriti. Avtorja poročata o odhodu Stanka Simčiča in Iva Božiča s častnikom Deakinom (ta je bil ob 50-letnici konca vojne na obisku v Sloveniji) marca 1943 na Malto, manjka pa podatek, da sta šli 17.-18. marca z letalom proti Sloveniji dve "Rudolfovi" padalski trojki. Božnar, Ferjančič in Koler so se spustili k slovenskim četnikom, Semolič, Križmančič in Sever pa so se spravili v stik s partizani. Ta trojka je bila "nenapovedana", kot omenjata avtorja, ko govorita s spustih julija in avgusta.

Zato bo tudi skupno število vseh padalcev višje od tistega (19), ki ga omenjajo tako naša avtorja kot J. Vidic v znani knjigi Angleški obveščevalci – vohuni ali vojaki.

Oba pisca bi gotovo storila uslugo tako našim bralcem kot zgodovinopisju, če bi po tem zgodovinskem orisu zapišala še kako osebno doživetje – med vojno in po njej.

Še pripomba k slikovnemu gradivu! Saši Rudolfu se zahvaljujemo, da je dal na razpolago nekaj dragocenih fotografij in izvodov Bazovice iz zapuščine svojega očeta Ivana.

(ij)

Prof. Ivan Rudolf je v Kairu izdajal list Bazovica – Pisma slovenskim prostovoljcem (pozneje Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije), ki ga je podpisoval kot Ivan Učenikov. Prvi dve številki so pretipkali v več izvodih, nato so prešli na ciklostil, nato na ciklostil s tiskano "glavo", nato na kar dober tisk.

Tu so naslovnice 1. številke (30. sept. 1941), 3. številke (13. okt. 1941, v ciklostilni tehniki), 5. številke (s tiskano glavo) in stran 3 iz 12. številke (20. dec. 1941).

Dragi moji prijatelji in rojaki!

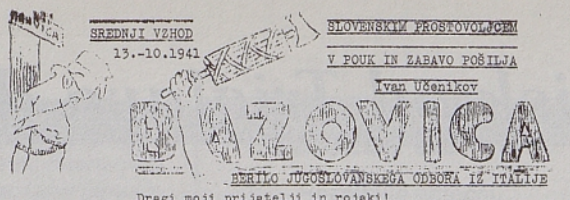
Kakor sem vam že zadnjič osebno sporočil in objubil, bi želel, da ostanem z vami vseni in stikih tudi takrat ko ne ni med vami. Danes poskušam to svojo objavo uresničiti. Moj namen je preveševanje, da vam od časa do časa sporočim, kaj je novega v naši ožji in tudi širši domovini. Za tudi drugih stvari si izmamo veliko povprašati. Naj bo danes to moje prvo pismo. Da bo branje po možnosti vsem pristopno, pišem pisma v več izvodih. Želel bi, da bi vsaj vsaka četa prejela po en izvod. Pričakujem pa od vas vseh, da ta pisma izročate dalje tovarišem, ki bi tudi radi nekaj svedeli iz domovine. Na ta način nam bo mogoče nekoliko pokramljati med saboj in sicer čisto po domovini. Naši skupni sovražniki so v teku petdesetih let koronito poskrbeli, da se naša materna govorica ne vija med nami tako kakor pa bi bilo potrebno. Posebno pa so z vas divjaško nasladi zatirali našo tiskano slovensko besedo. Naša slovenska pesem je morala utihniti, slovensko knjigo pa so sezignali in uničili. Pomakujemo sedaj vsaj nekaj tega stop ovesčiti in nadomestiti. Pričakujem od vas vseh, da sodelujete in da mi pišete ne zato, da mi ne bo dolg čas, pač pa zato, da bomo vsi med seboj povzeli kot bratje v rodni hiši. Vaše priprave ko zbiral in tiste, ki so namenjene nam vsem, bom v svojih pismih priobčil. Ta naša pisma, ki jih imenujem po Kalvariji Primorskih Slovencev nimajo nobenih leposlovnih ali celo šansnerskih pohlebov, pač pa naj bodo čista domača vez med vami in jugoslovanskim odborom iz Italije. Pišite mi o vsem, dobrom in slabem! Naj vam v teh težkih dneh nadomestim očeta, mater, sestro, dekle, vi pa, moji prijatelji, nadomestite mami - mojo družino!

Tako, prijatelji, sedaj pa kar pridno v roke črnilo in papir!

KAJ PRAVIJO V DOMOVINI?

Iz Julijske Krajine smo dobili žalostne vesti, Splošno pomanjkanje je že tako obudno, da ljudje sefaj - v jeseni - ko je bilo ponavadi zmeraj vsega dovolj, dobesedno stradajo. Prav posebno slaba predstava mešanec. Kmeti so pobrali skoraj vso živino in tudi žito, koruzo in krompir pobirajo kar od kraja. Mesti, slaniče, mašila in olja sploh ni mogoče več dobiti. Nenaslovljivo rase posebno v velikih industrijskih središčih: pri nas zlasti v Trzinu, in Tržiču (Aonfalcone), v Italiji sami pa v Milanu in Torino. Iz Geneve poročajo nasprotniki fašizma, da so demonstracije delavstva tamkaj na dnevnem redu. Po ulicah je vse polno napisov proti fašizmu in proti vojni. Nemška policija, ki je sedaj raztresena po vsej Italiji se z veselo silami tu tudi nasilji trudi, da zatre vsako protifašistovsko in protigermansko gibanje. Fašistovski policniki so zelo nezadovoljni z nemškimi nadzorstvom in je prišlo v nekaterih krajih, zlasti na Reki in tudi v Trzinu do očitnih navskrižij med Nemci in Lehi.

Delavstvo je skoraj vse proti fašizmu in sabotaje so na dnevnem redu. Štatsistika obodov v Julijski Krajini pravi, da je bilo v zadnjih časih kaznovanih 287 oseb, kar da so poskušale v industrijskih podjetjih ovirati delo za vojne cilje. V tovarni letal v Trzinu sta pred kratkim izbruhnila dva obirna požara, ki sta uničila nekaj desetnih nemških letal, ki se tu izdelujejo. V Podkrajju so neznanici zažgali veliko skladišče sena in slame. V železniški popravilnici v Trzinu imajo v popravilu nekaj sto železniških vagonov, ki so veselo silami tu tudi nasilji sami. Trzinu ima policija polne roke dela, vendar preči srede nimajo. V Trzinu so protifašisti na Barkovljanski cesti 14 dni zaporedoma pisali po zidovih: "Dol fašizem, kruha nam dajte!" Vsek večje so čisto strahili kveturini in fašisti, vendar so vsak dan znova sledili sveži

Danes prihaja "BAZOVICA" v novi obliki in povečani nakladi. Pričakujem, da vam bo tudi vesbinsko ugajala, ker se mi je posrečilo dobiti nekaj sotrudnikov; šelim pa in tržno pričakujem, da se boste tudi vi oglasili. "BAZOVICA" naj bo naš skupen list, kamor bomo vnašali vse naše veselje, pa tudi neprijetnosti, če bi se pojavile.

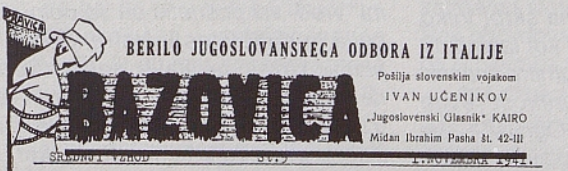
Londonska radijska služba na slovenskem jeziku je sedaj dobro urejena in če ima kdo naš glasba in svedela tudi prilike na razpolago, naj redno in pažljivo posluša. Posebno pa vse opozarjam na nedeljska predavanja dr. Kuharja. Ta predavanja lahko poslušate skorajda vsakdo izmed vas, in je tudi potrebno, da jih poslušate. Zato tisti tovariši, ki ste ob nedeljah prosti, naprosite gospe v "Jugoslovanskem domu v Aleksandriji, naj vam ob 5 uri in 45 minut odprejo London. Kar boste u slišali, dobro pomnite in povejte vsebino tistim tovarišem, ki kotično nedeljo niso bili prosti.

Dr. Kuhar je med drugim dejal tudi to, da je zahteva vseh Slovencev, da se združijo v eno edinico, ki bo svedela v mejah Velike Jugoslavije in da so to našo zahtevo sprejeli tudi merodajni angleški krogi. Nadalje nam je dr. Kuhar sporočil, da je v London dospel ravnski Zadržne zveze v Ljubljani in narodni poslanec g. Gabrovšek, medtem ko je univ. prof. dr. Boris Purlan odpotoval z družbeno ameriške države, minister g. Snop pa v Kanado. Vsi ti gospodje bodo vsak na svojem področju delovali za naše skupne cilje. Povedal je tudi, da se češki krogi v Londonu prav živo zanimajo za bodočo usodo tržiškega mesta in da se je našla ugodna rešitev.

KAJ JE NOVEGA V DOMOVINI?

Že zadnjič sem vam v radijskem predavanju omenil napetosti, ki vladajo med fašistično Italijo in Hitlerjem. Sedaj imamo že točnejša poročila, ki pravijo, da se Nemci prav resno pripravljajo, da zaseejo Italijo, če bi fašizem poskušal vključevati nemških zahtevam. Na Tirolskem in Koroskem stoji nekaj nemških divizij pripravljeno, da nasokijo Lahn in zaseejo celotno Italijo. Zanimiva so tudi poročila, ki pravijo, da Italijani z vso vmeno utrjujejo Brenerski prelaz in mejo ob koroski strani. Isonovo so pričeli tudi z utrjevalnimi deli na takozvani Lucejevi vrsti, ki poteka zahodno od Gradeza proti Trevisu in dalje preko Karnije na zahodno korosko mejo. Na prejšnjo jugoslovansko italijansko mejo dovajajo ponovno topove in strelivo. Utrdba na Janosu so soper močno zasedene. Poškodke v zasedeni Sloveniji pa so bile v zadnjih dneh močno pojašene. Vse to so znaki velike nerazve v Italiji. Še vedno pa sem prepričan, da do kakšega odprtega sovražstva med obema zaveznikoma ne bo prišlo. Fašisti so v Italiji izgubili še vsako korajšo. Ostalo prebivalstvo bi z navdušenjem zagrabilo za orožje proti Nemcem, ali fašizem ne zaupa. Zato mislim, da se bodo fašisti podvržili Hitlerju brezpogojno. Za naše ljudi bo to na vsak način boljša rešitev, ker vemo, kaj bi pomenila zasebna naše dužele z nemškimi razbojnikmi. Za enkrat je manjše zlo vendar-le boljše od večjega.

Italijani pripravljajo sedaj 4 nove divizije, da jih pošljejo v Rusijo in vsaj deloma utrojujejo Hitlerja. Izbirajo pravsem Južne Tirolice, Eijomontese in Lombardijo, ker mislijo, da bodo vojaki iz teh polkrajn laže zdržali rusko zimo, kakor pa bi to mogli ostali Italijani. Slovencev v Rusijo se vedno ne pošiljajo, niti Lahov iz naših krajev. Fašisti, ki so ob izbruhu sovražnosti v Rusiji strahovito zakrižali in se reprimili, so sedaj, ko zahteva Hitler njihovo pomoč popolnoma utihnili. Laško Gaspijaje sicer z velikim pompom piše o nemških zmagah v Rusiji, vendar na način kakor, da bi po vsaki teh zmagah res ne bilo treba vladati še Lahn tja, kjer Nemci sami nimajo posebnega

BERILO JUGOSLOVANSKEG ODBORA IZ ITALIJE

Posilja slovenskim vojakom

IVAN UČENIKOV

Jugoslovanski Glasnik KAIRO

Midan Ibrahim Pasha št. 42-III

VSEH MRTVIH DAN

Še nikoli v svoji zgodovini ni slovenski narod s tako grenkosti in bridkosti praznoval VSEH MRTVIH DAN, kakor pa se je to zgodilo danes, 1. novembra 1941. leta. Danes je preteklo polnih 30 tednov od onega strahnege nedeljskega jutra, ko so germanske ujedce priletele nad Beograd in sigale smrt na mirne in pobožne vrnike, ki so hiteli k jutranji službi.

Istega dne se je germanska podlost zgrnila tudi nad našo slovensko Štajersko, da pomori in pokolje neoboroženo slovensko ljudstvo. Strašno se bile žrtve nemškega divjaštva. Cele slovenske vasi so požgale, pomorile in izropale germanske družaki. Na sto in tisoče svežih grobov je zagnala dobra slovenska zemlja na stotine slovenskih domov je upopljil barbar in v potokih so lile solze slovenskega gorja.

Samo nekaj dni je preteklo od onega usodnega 6. aprila in že se je na drugem delu Slovenije oglašil zahrbtni in hinavski laški priisklednik, da se bi bil prikraslan za bestialne orglje in kanibaliski ples svojega vandalskega zaveznika. Tudi tu so ruski slovenski grobovi po vzoru Gortana in tovarišev. Krvavi 6. april pa žal ni ostal osamljen. Dnevi gorja, krvi in solza se vrstijo drug za drugim do današnjega dne...

Vseh mrtvih dan. Skromne, drobčkane svečke plantijo na slovenskih grobovih po širni domovini, pomudnari in opustošeni; napojeni s solzami slovenskih mater in z krvjo slovenskih sirov. Majhna, komaj vidna trupeljatjo slovenske lučke in strahu pred sovražnimi banditi. Na razoranih ob razih slovenskih mater pa polzijo debele solze; od dela in truda izžulje ne dlani stiskega drobne glavice slovenskih otrok - sirot. Pritajeni jok in zadušeno hlipanje moti mrtvaški mir na božji svili.

Vseh mrtvih dan. Očenjen grobu stoji uprčen slovenski oče, trpi. Srepro motri temno slovensko zemljo, ki pokriva truplo njegovega, u streljenega sina. Ko so se ustavila suha usta ob zadnjem očesu za mir in pokoj sina junaka, zašepete dobra slovenska zemlja: Ali naj bo to grob slovenske ljubezni? Ali naj bo to grob slovenske zavesti? Grob slovenske svobode? Grob slovenskega odpora in slovenske volje do življenja? Grob slovenski oče, to je grob slovenskih žrtov za svobodo in vstajenje Velike domovine, ki bo vstala krepka in močna in ki bo razpela svoja krila od Nadiže in Gospe Svete do madjarskih ravnin, do Črnega in Bgejskega morja...

Grobovi tulijo in vas je strah, krivoloki...

VEČER JUGOSLOVANSKE PESMI

Jugoslovanski odbor iz Italije priredil v opomin na invazijo Lahov v našo zemljo, dne 10. novembra t. l. od 20. do 24.45 ure na radiju Kairo "VEČER JUGOSLOVANSKE PESMI" z naslednjimi sporedi: 1) Govor; 2) "TRIGLAV" - poje mešani slovenski zbor; 3) "SOULICE DEVOJČICE" - poje g. a. B. Gilmar; 4) "V" - pesem zmagae - poje vojaški kvintet; 5) "HEB TRUBAČI" - slovenski mešani pevski zbor; 6) "LULJALJA MATKA" - poje g. a. B. Gilmar; 7) "OJ DOBERDOB" - poje vojaški kvintet; 8) "SOČI" - recitira mala Marija Zornova; 9) "TRICEK", "KUKAVICA", "ZALOST" - poje g. a. B. Gilmar; 10) "U BOU" - poje slovenski mešani pevski zbor; 11) "TAKO DALJEKO" - poje voj. kvintet; 12) "BETANA ZARNO BELJAŠ" - poje g. a. B. Gilmar; 13) "KORANIČA PRVEGA BATALJONA KR. GARDE", "IZ BRATSKOG ZAGRLJAJA" - poje slov. mešani zbor.

Utvoritev koncerta pričenja s svirenjem jugoslovanske državne himne - prozimo g. o. a. B. Gilmar, ob onogotjo vojakom poslušanje radijskega koncerta, ki naj bo prva manifestacija jugoslovanske volje za vstajenje in razširjenje naše domovine v boljši prihodnosti.

"BAZOVICA" PO. 12. 1941.

ZA SLAVO IN ČAST
SLOVENSKE
IN
JUGOSLOVANSKE DOMOVINE
SO OMANILI V NARODNI SMRTI
POD SVIRNEM FAŠISTOVSKIH STRAPOSRETCV

VIKTOR BOBEK
IVAN IVANČIČ
IVAN VADRJAL
JOSIP TOMAŽIČ
SIMON KOS

ZA NITRNO SMRT OŠTOLICE SLOVENSKE KANOD
VSE ITALIJANI KI BODO DALJAI
ODGOVOR KO UTRAJI NAŠA UKA

NEDELJA SLOVENSKE KRI NO MAŠČVARA

DO POSLEDNJE KAPLJICE

JUGOSLOVANSKI ODBOR IZ ITALIJE

Stezice - argentinska otroška revija

(od februarja do maja 1995)

Stezice izhajajo kot priloga revije Duhovno življenje, verske revije, ki ima za seboj že dolga desetletja izhajanja in o kateri bo v kratkem izšla tudi obsežna študija, v kateri imava svoja daljša sestavka tudi dva Tržačana, prof. Jevnikar o prozi in jaz sama o poeziji v dolgem obdobju izhajanja te versko-kulturne publikacije. Ob izidu Duhovnega življenja pride s pošto vsakič tudi otroška revija Stezice, oziroma, z drobnim nadnapisom, Božje stezice. Navadno jih pošiljajo naročnikom revije posebej, po več številkih skupaj. Tako sem po daljšem času dobila nekaj številkih letošnjega letnika, in glede na precejšen kvaliteten skok tako po obliki kot po ureditvi številkih in tudi pisanosti vsebine se mi zdi vredno, da vam to novo podobo prijetne revije prikazem. Doslej so bile namreč Stezice eno – ali dvobarvne, tenke in majhnega formata ter, vsaj po mojem sodobnem okusu, preveč vzgojne in preveč poudarjeno "pobožne", namreč pisane v tistem tonu, ki so ga bile vajene naše babice ali prababice, ki pa se sodobnemu otroku in mladostniku ne prilagajo več, saj živi sredi današnje tehnične in razgibane družbe. Ta družba pa gleda na versko vzgojo le kot na del ostale vzgoje, ki zajema še vrsto drugih komponent, skozi katere naj sicer preseva etični moment. Verski vzgojni list naj opozarja na krščanske vrednote, vendar naj se to ne dogaja na preveč posredovalen in preveč prevladujoč način, sicer otroka tako branje prej odbije kot privlači. Ker so se torej argentinske Stezice močno posodobile v vseh teh smislih in se približale tisti podobi otroške versko naravnane revije, ki me – ob prej naštetih zahtevah – zadovoljuje, naj jo torej na kratko predstavim.

Stezice izhajajo v Buenos Airesu, izdaja jih Misióń Católica Eslovena, se pravi Slovenski katoliški misijon, ureja pa jih duhovnik Jože Škerbec s skupino domačih argentinskih sodelavcev.

Grafično podobo, se pravi zunanjo in notranjo opremo, ima na skrbi Vilko Mali, ki je naveden tudi kot lastnik tiskarne, (vsaj kolikor razumem španski *imprésum*). Videz in velikost revije spominjata na koprsko Ognjišče, čeprav so barvaste samo platnice, medtem ko grafično pisanost notranjega dela, ki obsega 16 strani, opremljevalec spretno doseže le z menjavanjem črne, sive, roza in rdeče barve ter raznimi domisleki, od občrtav do ilustracij, fotografij, vinjet in drugih tiskarskih popestritev. Tako bi se ob listanju Stezic lahko naučila takšnih za bralca všečnih učinkov marsikatera slovenska revija za odrasle, saj so nekatere prav toge, puste, enolične in resnobne. Naši slovenski Argentinci pač svoji mladini ne morejo ponujati nečesa, kar ne bi dosegalo prislovično odličnega oblikovalskega in estetskega čuta njihovih latinskih sodržavljanov.

Prednja stran platnice je vsakič ubrana na najpomembnejši dogodek meseca v življenju tamkajšnje skupnosti. Tako sta februar in marec v znamenju poletnih počitnic – najbrž vsi ne vemo, da je na južni poluti v tistem ča-

su visoko poletje s počitnicami – in foto-grafija kaže skupino mladih planincev na vrhu 2000 m visokega vršaca; pripis pravi, da je to gorska odprava šolske kolonije na najvišji vrh Uritorco. Aprilska številka kaže ljubko sceno dečka ob barvanju pirhov, katere polaga v domači pehar, podoba pa krasi vaza z mačicami, v lesu je izrezljan "otok bleški, kinč nebeški"; majska številka pa podaja izrez iz znane renesančne podobe Marije z Detetom. Zadnje strani platnic so navadno namenjene barvnim posnetkom z mladinskih izletov in prireditvev, kjer se čudimo množičnosti, pa naj gre za uprizoritev spevoigre Kresniček šole v Castelarju ali za pustno zabavo ali za izlet sredi bujne narave, pa za praznik trgatve v Mendoza, kjer nastopajo mladi v narodnih nošah in se vozijo na pravi kočiji z napisom ESLOVENOS, rdečimi "marelami" vred, vsi posnetki pa so polni veselja in duhovitosti. Notranje strani platnic kažejo razstave, nabite dvorane, odre, polne mladih, – najbrž bi vse tržaške slovenske osnovne šole skupaj ne premogle toliko otrok, kot jih zmore buenosaireska ali kaka druga slovenska skupnost v Argentini.

Sama vsebina Stezic je enakomerno porazdeljena med poezijo, prozo in poučnimi sestavki; uvodnik je navadno verske vsebine, kot tudi katere od pesmi. V tej ali oni številki je več religioznega poudarka, zlasti v velikonočni, recimo o Trpljenju našega Gospoda ali Čujte in molíte; v ostalem pa gre za prijetne zgodbe, ki navajajo na to ali ono krepost, recimo zgodba o tem, kako se deček šele s trdo izkušnjo navadi odpovedi, nekdo drug se preizkuša v premagovanju jeze ali lenobnosti in podobno. Vse seveda v obliki zgodbic iz tamkajšnjega življenja, največ iz družinskih skupnosti, izletov, srečanj z babico ali dedkom, a tudi z Indijanci ali nepridipravi. Otrok seveda sledi napeiti in privlačni zgodbi, ki ga spominja na to in ono iz sveta, ki ga dnevno ob-

Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške
prosvete

razpisujeta

**XXI. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov**

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1995. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-864 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, vialo XX Settembre 85.

daja, pa naj bo to v domači družini, v šolskem okolju ali v obdajajočem ga velemestu. In ob tem spoznava neke vrednote, ki so verske ali splošno etične.

Nekaj sestavkov je tudi humornih ali utrinkov iz sveta, ki je otrokom blizu, od živali do rastlin in igrač pa tja do pripovedi o malih razočaranjih in malih radostih. Ne manjka niti ugank, rebusov, številčnic in šal. Pa tudi resnih, k razmišljanju naravnanih zapisov, kot je denimo Papeževo pismo otrokom ali pa prijetno in stvarno pisan kratek življenjepis Lojzeta Grozdeta v nadaljevanjih, da bi ob zgledu tega duhovno izjemnega fanta, ki je bil med vojno zverinsko ubit, mladi dobili vzornika, kako lahko živiš tudi z duhovnim ciljem.

Najprijetnejši in po svoje morda kar najzanimivejši, posebno za bralca iz Slovenije in zamejstva so sestavki in pisma, ki jih pošiljajo Stezicam otroci in jih urednik izbira ter objavlja. Tu se najprej čudimo sveži in pristni slovenščini teh otrok, ki so se rodili že v Argentini rojenim staršem, se pravi otrokom tretje in četrte generacije, še bolj pa njihovi radoživosti, sproščenosti, neki zdravi pristnosti, kot da so zrasli naravnost iz osrčja Slovenije, tiste nekdanje s proščenji in butaricami in s polji okrog in okrog. Morda k temu prispeva to, da ti otroci rastejo v družinah z veliko otroki, kjer žive v isti skupnosti dedki in babice in tete in kamor prihajajo sorodniki in znanci in kjer se ob nedeljah zbira slovenska družba vseh generacij okrog slovenskih dvoran in cerkvá. Zanimivo pa je v teh pismih tudi to, da denimo, celo v pozdravnem pisemcu s počitniške kolonije najdemo med osemdesetimi imeni otrok samo za prste ene roke tujih priimkov in še manj tujih rojstnih imen. Najdemo tri z angleškim priimkom Wilken, a to so Tomaž, Miha in Friderik. Pa celo kakšen indijanski priimek imamo, Azqueta, dva otroka imata španski ali italijanski priimek, drugače pa so to sama pristna slovenska imena, med osemdesetimi je le en Diego, en Joaquin in en Macarena. Vse kaj drugega, kot bi se izkazalo pri seznamu slovenskih šolarjev v Trstu! Res občudovanja in posnemanja vredna slovenska zavest in samozavest.

Naj med sodelavci omenim tudi pisateljico Rezi Marinšek, ki redno piše v Stezice že leta, druga redna sodelavka je Mirjam Šprohar, med pesniki pa najdemo tudi znanega pesnika – emigranta Vladimira Kosa in seveda Mirka Kunčiča, (žal že pokojnega). Skratka, argentinski slovenski otroci imajo lepo in skrbno urejevano in tudi na oko zelo privlačno revijo, ki ji je namen narodna in verska vzgoja, a zna poskrbeti tudi za razvedrilo, za prijetno branje in estetsko vzgojo. Te Božje stezice so vsekakor vsaj toliko kot božje tudi simpatično tostranske!

Zora Tavčar

**Vsaka družina
ima na mizi
mladiko**

Založba DEVIN

Razpisuje natečaj

Roman novega časa

Literarni natečaj je namenjen zamejskim in primorskim ustvarjalcem. Svoje kratke romane (v obsegu približno deset avtorskih pol – 160 strani) pošljite Založbi Devin, Ulica Montecchi 6, 34137 – Trst najkasneje do vključno 30. avgusta 1995.

Žirija, ki jo sestavljajo Marij Čuk, Magda Jevnikar, Mima Kapelj, Matevž Kos in Ilde Košuta, bo izbrala le tiste prispevke, ki niso še izšli v knjižni obliki in tiste, ki bodo odgovarjali sledečim pravilom:

– roman mora biti napisan v slovenskem jeziku;

– vsak avtor naj pošlje na zgoraj navedeni naslov en tipkopis ter kopijo diskete;

– roman ne sme pretirano presegati razpisane dolžine;

– tipkopis naj bo podpisan s šifro;

– avtor kratkega romana naj priloži kuverto, na kateri naj bo zapisana šifra in naslov natečaja (Roman novega časa) ter v notranjosti list s sledečimi podatki: ime in priimek, naslov stalnega bivališča in telefonska številka.

Tri najboljša dela bodo nagrajena z objavo pri Založbi Devin v novi zbirki Roman novega časa.

Podeljene bodo tudi simbolične denarne nagrade v znesku:

1.000.000 lir – 1. nagrada

800.000 lir – 2. nagrada

600.000 lir – 3. nagrada

Za vse odločitve je pristojna komisija.

Informacije: Založba Devin, tel. 040/7796390.

Ob koncu sezone DSI

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je letošnjo sezono zaključilo konec junija. Podaljšali so jo zaradi obletnic, ki sovpadajo z mesecem junijem, in zaradi zanimivih zgodovinskih tem, ki so se kar same ponujale v obravnavo. Tako je v ponedeljek, 22. maja bil gost društva član Nove slovenske zaveze prof. Justin Stanovnik, ki je o koncu druge svetovne vojne spregovoril z druge strani, s strani poražencev v revoluciji. Naslednji ponedeljek, 29. maja, pa je zgodovinarica Jera Vodušek Starič predstavila svojo zgodovinsko raziskavo "Dosje Mačkovšek". V ponedeljek, 5. junija, je dr. Anton Stres govoril o svoji teološki knjigi "Človek in Bog". Naslednji ponedeljek sta bila gosta v Peterlinovi dvorani inž. Josip Pečenko in prof. Daniele Bonamore. Predstavila sta Bonamorejevo zbirko zakonov o slovenski manjšini v Italiji. 19. junija sta urednik Družine dr. Janez Gril in akademik prof. Stane Gabrovec predstavila novo knjigo pisatelja Alojza Rebule "Na prepihu časa". Gre za ponatis člankov, ki jih je pisatelj objavljajl v Družini od leta 1991 do 1994. Zadnji ponedeljek v juniju pa so v Peterlinovi dvorani predstavili še tri knjige, ki jih je Mohorjeva družba iz Celja izdala ob 50-letnici konca druge svetovne vojne in ob spominu na tisti prelomni čas okrog leta 1945. Gre za literarna dela Ludveta Potokarja, Mare Cerar Hull in Marka Kremžarja. Ob tej priložnosti je Knjižnica Dušana Černe-

Dr. Janez Gril, pisatelj Alojz Rebula in akademik dr. Stane Gabrovec na predstavitvi knjige A. Rebule "Na prepihu časa".

ta pripravila razstavo del nekaterih dolgo zamolčanih avtorjev.

V četrtek, 15. junija, so v Peterlinovi dvorani odprli slikarsko razstavo Marte Kunaver iz Ljubljane. O slikarki je na otvoritvi govorila umetnostna zgodovinarica Maruša Avguštin. Sekstet "Musica noster amor" pa je uvodoma zapel nekaj pesmi. O slikarki Kunaverjevi poročamo v rubriki Ocene.

RESONET

V cerkvi v Barkovljah je imela 26. maja svoj krstni nastop nova zamejska komorna vokalna skupina iz Trsta Resonet. Vodi jo Aleksandra Pertot.

LJUDJE V VOJNI

V Kopru je bil 26. maja simpozij slovenskih in italijanskih zgodovinarjev Primorska in Trst od Rapalla do Londonskega memoranduma 1920-1954.

Ob tej priložnosti so tudi predstavili knjigo mladih tržaških raziskovalcev Marte Verginelle, Sandija Volka in Katje Colje Ljudje v vojni. Gre za slovenski prevod treh študij, ki so nastale v sklopu širše raziskave tržaške pokrajinske uprave in Deželnega zavoda za zgodovino osvobodilnega gibanja v Trstu, za katero je bila značilna uporaba ustnih virov in pričevanj. Knjiga je izšla v zbirki Annales v Kopru.

V Peterlinovi dvorani so na zadnjem večeru DSI predstavili tri knjige celjske Mohorjeve o prelomnem letu 1945: urednik Remše, pisatelj Zorko Simčič, prof. France Pibernik in predstavnik založbe inž. Janko Jeromen (levo); zgodovinarica Jera Vodušek Starič in Ivo Jevnikar o Dosjeju Mačkovšek (desno).

40. kongres FUENS

Od 24. do 28. maja je bil v St. Moritzu v Švici 40. kongres medmanjšinske organizacije FUENS. V Federalistični uniji evropskih narodnostnih skupnosti je danes včlanjenih nad 50 organizacij iz 27 držav. Koroške Slovence so zastopali podpredsednik FUENS dr. Reginald Vospernik ter Karel Smolle in Hubert Mikel, Slovensko skupnost deželni tajnik Martin Brecelj, Evropski urad za manj razširjene jezike pa Bojan Brezigar. Na kongresu so ustanovili neformalni Slovanski klub, ki naj krepí prisotnost slovanskih manjšin v organizaciji.

30 let slovenske liturgije

Pred 30 leti je II. vatikanski koncil uvedel narodne jezike v liturgijo. Od takrat je tudi v zamejstvu maša v slovenščini, Radio Trst A pa jo 30 let ob nedeljah in praznikih neposredno prenaša iz župnijske cerkve v tržaškem predmestju Rojan.

Vsega tega so se spomnili 4. junija na prireditvi v tamkajšnjem Marijinem domu. Slavnostni govornik je bil msgr. Kazimir Humar iz Gorice. Med kulturnimi točkami pa je bil tudi nastop domačega cerkvenega pevskega zbora, ki ves ta čas poje pri "radijskih mašah" in ga vodi Humbert Mamolo. Prisotne je pozdravil tudi državni sekretar za Slovence po svetu prof. Peter Vencelj.

30 let slovenske maše po radiu Trst A.

Černigojeva osnovna šola

Prireditev ob poimenovanju proseške šole po Avgustu Černigoju.

Osnovna šola na Proseku pri Trstu je 3. junija končno dobila svoje ime. Poimenovali so jo po tržaškem slikarju in likovnem pedagogu Avgustu Černigoju. Slovesnost je obogatila bogata kulturna prireditev, posvečena tudi 200-letnici domače šole. Pripravljalni odbor, ki ga je vodila Ksenija Majowski, je izdal še spominsko knjigo Šola in čas.

BREZE

V Brezah na Koroškem je bilo od 25. do 28. maja pisateljsko srečanje z naslovom Besede so vrednote. Ta mednarodna pisateljska prireditev je tako dosegla že 24. izvedbo.

SSG V SEV. AMERIKI

Slovensko stalno gledališče iz Trsta je s finančno pomočjo Slovenske izseljenske matice ponosno dramo Draga Jančarja Halštat tudi med rojake v Ameriko. Ansambel, ki sta ga spremljala tudi predsednik Rafko Dolhar in avtor Drago Jančar, je maja nastopil v Torontu in v Clevelandu. Udeležil pa se je tudi slovenskega srečanja v St. Katharinesu.

ZU SPÄT, MAJESTÄT...

Dr. Feliks Bister je pri založbi Böhlau izdal knjigo o slovenski odločitvi za novo državo in izstop iz Avstro-Ogrske proti koncu I. svetovne vojne ter o slovenski težnji po osamosvajanju. Naslovil jo je po znanem odgovoru dr. Antona Korošca cesarju Karlu.

SLOVENCİ NA HRVAŠKEM

Inštitut za narodnostna vprašanja iz Ljubljane je poskrbel za prvo širokopotezno raziskavo z naslovom Slovenci na Hrvaškem. Izšla je v slovenščini in hrvaščini, pri njej pa je sodelovalo 20 raziskovalcev. Predstavili so jo tako v Ljubljani kot v Zagrebu.

Med nakovalom vojne in kladivom revolucije

KOČEVSKI ROG

Nedelja, 25. junija 1995
ob 11. uri

V Škofovih zavodih v Št. Vidu pri Ljubljani je bil 9. in 10. junija simpozij ob 50-letnici konca vojne, začetka komunistične diktature, povojnih pokolov in poti v zdomstvo tolikih rojakov. Priredili so ga Teološka fakulteta, Nova slovenska zaveza in Zavod sv. Stanislava. Predavali so Janez Juhant, Justin Stanovnik, Janez Zdešar, Peter Urbanc, Marko Kremžar (odsoten) in Vinko Ošlak, pri okrogli mizi pa so nastopili še Bogdan Dolenc, Anton Drobnič, Janez Janša, Lojze Peterle, Mar-

jan Podobnik, Metka Klevišar in Lojze Markelj.

To je bil uvod v niz spominskih srečanj in proslav Slovenskega spominskega odbora, ki je želel počastiti zlasti spomin na žrtve v Rogu, na Teharjah in drugod po Sloveniji. Tako je bila 18. junija komemoracija na Teharjah, 20. junija spominska maša v Vetrinju, 23. junija slavnostna akademija Slovenije v svetu v Št. Vidu, 24. junija zahvalno romanje Slovencev po svetu na Brezjah, istega dne maša za domovino v Ljubljanski stolnici, 25. junija pa višek spominskih srečanj in molitev v Kočevskem Rogu. Udeležencev je bilo kljub nenaklonjenemu vremenu od 15 do 20 tisoč. Somaševanje so vodili nadškofje Šuštar iz Ljubljane, Ambrožič iz Toronta in Perko iz Beograda. Govorniki pa so bili Justin Stanovnik, Jakob Planinšek in Božo Fink. Po maši je bil kulturni spored. Med udeleženci je bilo vsaj 700 Slovencev iz zdomstva, ki so na spominske svečanosti pripotovali v organiziranih skupinah. Pri grobišču so bili tudi trije rešenci iz roških brez – France Kozina, France Dejak in Janez Janša st.

Niz prireditev je zaokrožil veličastni žalni koncert Resurrecturis – Tem, ki bodo vstali, ki je bil 29. junija v nabito polni Gallusovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani. Krstne izvedbe so doživele skladbe Primoža Ramovša, Jožeta Trošta in Sama Vremšaka.

DR. RADO L. LENČEK DOBIL PRIZNANJE ZA USPEHE V ZNANOSTI V AMERIKI

Rado L. Lenček, zaslužni profesor slovanskih jezikov na Columbia University v New Yorku, je pred nedavnim prejel priznanje za izredne uspehe v znanstvenem delu, ki mu ga je podelila *American Association of Teachers of Slavic and East European Languages* (AATSEEL: "Ameriško združenje učiteljev slovanskih in vzhodnoevropskih jezikov").

Združenje AATSEEL, ki je včlanjeno v znano ameriško *The Modern Language Association*, je edina ameriška predstavniška organizacija slovanskih in vzhodnoevropskih jezikov in književnosti. Svojo nagrado za izredno znanstveno delovanje in dosežke podeljuje vsako leto amerškemu znanstveniku, ki je s svojimi publikacijami pomembno prispeval znanju in poznanju slovanskih in vzhodnoevropskih jezikov in književnosti.

Gorše na Dobrovem

V gradu na Dobrovem v Brdih so Goriški muzej, občina Brda in združenje Studia Slovenica, ki mu je duša prof. Janez Arnež, 23. junija odprli razstavo France Gorše – kipi in risbe iz ameriškega obodbja. Do septembra je na ogled 31 kipov in 26 risb. Izšel je tudi bogat katalog, ki ga je uredil Marko Vuk.

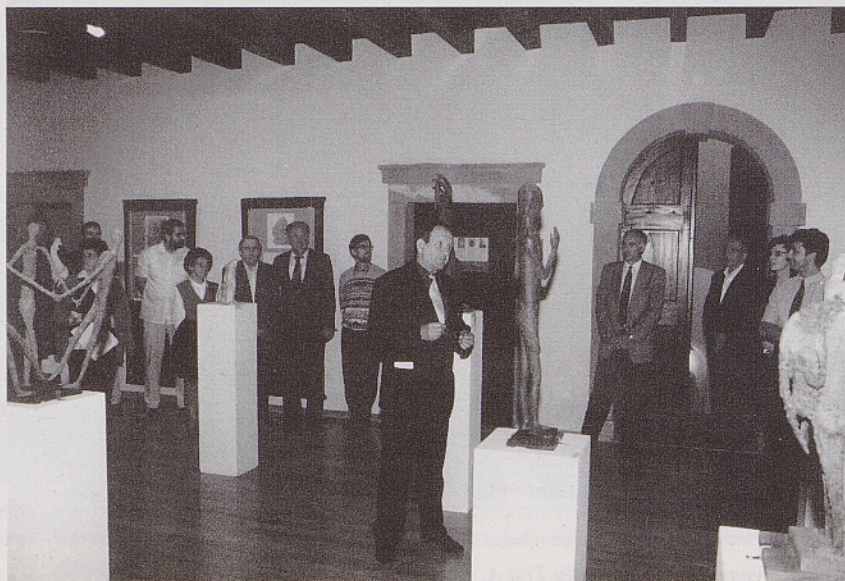
Umetnostni zgodovinar Ivan Sedej odpira Goršetovo razstavo na gradu Dobrovo.

OTROŠKA REVILJA

Ob 25-letnici otroških in mladinskih pevskih revij Pesem mladih, ki jo v Trstu prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov, in Naša pomlad, ki jo v različnih matičnih krajih Primorske prireja Zveza pevskih zborov Primorske, je bil 3. junija v tržaškem Kulturnem domu koncert enajstih otroških in mladinskih zborov, izbranih na osmih območnih revijah na obeh straneh meje.

AMBASADORJI RS V ZNANOSTI

Za dosežke, ki odmevajo doma in v tujini, so v Sloveniji peto leto zapored imenovali ugledne domače in zdomske znanstvenike za ambasadorje Republike Slovenije v znanosti. Letošnji odlikovanci so Miha Tišler, Veljko Rus, Drago Kolar, Dušan Repovš in Rado Lenček.

ZBIRKA MICHELEJA OBITA

Založba Kellermann iz Vittorio Veneta je izdala zbirko beneškega časnikarja in ustvarjalca Micheleja Obita *Per certi versi – Po drugi strani*. Prvo zbirko je Obit izdal le v italijanščini, ki mu je kot sinu beneških emigrantov blizu, leta 1988. Za to zbirko pa je naprosil tržaškega pesnika Marka Kravosa, da mu je prevedel pesmi v slovenščino, tako da je prevode natisnil ob izvornikih.

J. PIRJEVEC V SAZU

Tržaški zgodovinar prof. Jože Pirjevec je postal 6. junija dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Istega dne je iz Trsta postal član še italijanski botanik prof. Livio Poldini, ki tesno sodeluje s slovenskimi znanstvenimi kolegi.

Pred Pirjecom so postali zunanji člani SAZU iz italijanskega zamejstva slikar Lojze Spacal, glasbenik Pavle Merku in pisatelja Boris Pahor in Alojz Rebula. Redni člani po zakonu ne morejo biti, ker nimajo stalnega bivališča v Republiki Sloveniji.

NOVITETI KOCIPRA IN JANEŽIČA

V Mariboru so 8. junija predstavili dve novi knjigi štajerskih avtorjev. Gre za deli Jeruzalemski zvonar Stanka Kocipra, ki ves povojni čas živi v Argentini, in Zublji vojne Stanka Janežiča, duhovnika in bogoslovnega profesorja v Mariboru, ki je več povojnih let preživel tudi na Tržaškem.

FAŠIZEM NEKOČ IN DANES

Na Bledu je bilo 28. mednarodno srečanje pisateljev, ki ga prireja Slovenski PEN klub, posvečeno fašizmu nekoč in danes, vlogi pisateljev in književnikov danes, a tudi literarnemu sporedu, obisku Ljubljane, raznim srečanjem in pa obisku Begunj v počastitev 50-letnice konca vojne.

NOVI STIKI

Predstavniki samoupravnih narodnih skupnosti Italijanov iz Kopra, Izole in Pirana so bili 23. maja na obisku pri deželnem tajništvu Slovenske skupnosti v Trstu. Obnovil se je torej dialog med manjšinama na politični ravni. Prekinil se je kmalu po osamosvojitvi Slovenije. Samoupravnim skupnostim priznava nova slovenska zakonodaja velike pristojnosti.

Večer o dr. J. Kralju

Pogled v komorno dvorano Katoliškega doma na večeru dr. Janka Kralja: (od leve v prvi vrsti) pisatelj A. Rebula, L. Peterle, dr. Teofil Simčič in Maks Komac.

Zveza slovenske katoliške prosvete je priredila 25. maja v Katoliškem domu v Gorici spominski večer ob 50-letnici smrti primorskega političnega, kulturnega in družbenega delavca dr. Janka Kralja. O njem in o njegovi dobi so spregovorili prof. Tomaž Simčič, prof. Lojzka Bratuž, ki se je zaustavila

pri njegovi vlogi pri Goriški Mohorjevi družbi, in Kraljeva hčerka, glasbenica prof. Lučka Kralj, vdova Jerman iz Bariloč v Argentini, ki je predstavila tudi nekaj očetovih pisem, pričevanja in drugo pomembno gradivo. Nastopila je še glasbena skupina Akord iz Podgore.

20 let Etnografskega muzeja v Škednju. Govori kaplan Dušan Jakomin, za njim stojijo pevci cerkvenega zbora.

Škofjski posvet v Špetru: pogled na delovno mizo.

Furlani in Slovenci

V Špetru je bilo 3. junija cerkveno zborovanje o odnosih med Furlani in Slovenci ter o njihovem mestu v videmski nadškofiji. Somaševanje je vodil nadškof Battisti. Pri okrogli mizi pa so med drugimi sodelovali predsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine Cruder, rektor videmske univerze Strassoldo, odgovorni urednik petnajst dnevnika Dom Qualizza, občinska odbornica za kulturo Dorbolò. Prisotne je pozdravil tudi špetrski župan Marinig.

MATURE V CELOVCU

V Celovcu so imeli na slovenski gimnaziji 33. maturo. V dveh razredih so imeli 30 maturantov, en kandidat pa je bil zavržen.

Deželni glavar Zernatto pa je 24. junija podelil spričevala prvim maturantom Dvojezične trgovske akademije v Celovcu.

MOBILIZIRANCI

V spomin na Slovence, ki jih je med II. svetovno vojno okupator mobiliziral v nemško vojno, so 10. junija v baziliki Marije Pomagaj na Brezjah odkrili spominsko ploščo. Med mašo jo je pred tisoč udeleženci blagoslovil ljubljanski nadškof dr. Šuštar. V nemško redno vojsko je bilo na Gorenjskem in Štajerskem mobiliziranih kakih 80.000 slovenskih fantov in mož. Na frontah ali v ujetništvu jih je umrlo kar 15.000.

NOVI PROSTORI SDD

Tudi Slovensko dobrodelno društvo je – podobno kot njegov donedavni podnajemnik, Slovenska skupnost, – zapustilo zgodovinski sedež v Ul. Machiavelli 22 v Trstu. Nove prostore v Ul. Mazzini 46 bo uradno odprto jeseni. Tam pa je že bil 25. maja redni občni zbor pod vodstvom predsednika inž. Alojše Vesela, naslednjega dne pa je sledilo podeljevanje Flajbanovih visokošolskih štipendij. Tudi tokrat je bil predsednik ocenjevalne komisije prof. Franko Pisani.

ZSKD V ARCI

Zveza slovenskih kulturnih društev, ki povezuje prosvetne in kulturne skupine iz Furlanije Juljske krajine, ki sodijo v krog Slovenske kulturno gospodarske zveze, je vse trdneje vključena v vsedrjavno laično-levičarsko zvezo ARCI. Na 3. kongresu v Rimu se je ARCI iz konfederacije spremenila v federacijo 18 združenj, med katerimi je tudi ZSKD. V državnem 22-članskem svetu je tudi predstavnica ZSKD Nives Košuta.

PRENOVLJENE TINJE

Katoliški dom prosvete Sodalitas v Tinjah, ki ga vodi duhovnik Jože Kopeinig, je dočkal drugi veliki podvig svojega rektorja. Po prvi širitvi so ga zdaj povsem prenovili, posodobili in opremili, da kar najbolje služi svojemu poslanstvu duhovnega poglobljanja, a tudi stikov med različno misličimi ter med Slovenci in Nemci. Blagoslovitev prenovljenega doma je bila 1. junija. Ob celovškem škofu Kapellariju so se slovesnosti udeležili bivši avstrijski podkancler E. Busek, slovenski državni sekretar P. Vencelj in drugi ugledni gostje.

GOTIKA V SLOVENIJI

V Ljubljani so umetnostni zgodovinarji 1. junija predstavili javnosti velik podvig – razstavo Gotika v Sloveniji. Na ogled je na kar treh mestih: v Narodni galeriji, v Narodnem muzeju in v Muzeju novejšje zgodovine.

V škofovih zavodih v Šentvidu so predstavili knjige zdomcev Ludveta Potokarja, Marka Kremžarja in Mare Cerar Hull. Pogled na del občinstva. V prvi vrsti od desne Mara Cerar Hull s soprogom, Zora Tavčar, Alojz Rebula, Zorko Simčič in France Pibernik.

Fotografski natečaj

MLADIKA razpisuje tudi letos natečaj za fotografije za naslovno stran revije. Tematika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva:

200.000 lir nagrade za prvo mesto,

100.000 lir nagrade za drugo mesto

in več odkupnih nagrad po 50.000 lir.

Izdelke (največ tri za vsakega udeleženca) naj prijavitelji pošljejo na naslov: MLADIKA, "Fotografski natečaj 1995", ul. Donizetti, 3 – 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1995.

Pisateljica Mara Cerar Hull in pisatelj Alojz Rebula na predstavitvi v Škofovih zavodih v Ljubljani. Roman "Poletje molka" je pisateljičin prvenec, ki ga je napisala potem, ko je prejela nagrado za novelo na literarnem natečaju Mladike.

UMRL SKLADATELJ PAVEL ŠIVIC

Dne 31. maja je umrl skladatelj Pavel Šivic. Rodil se je 2. februarja 1908 v Radovljici. Dolgo je bil profesor kompozicije na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Bil je tudi koncertni pianist, pevovodja, skladatelj vseh zvrsti, nagrajen s Prešernovo in Kozinovo nagrado, esejist in kritik. Sodeloval je tudi z Radiom Trst A.

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXIV. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1995. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklusi poezije pa naj predstavljajo samo izbor najboljših pesmi (največ deset).
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan – Bajc in prof. Ester Sferco ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:		za pesem ali ciklus pesmi:	
prva nagrada	400.000 lir	prva nagrada	200.000 lir
druga nagrada	300.000 lir	druga nagrada	150.000 lir
tretja nagrada	200.000 lir	tretja nagrada	100.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1996. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo. Rokopise je treba poslati do 31. decembra letos!

SEDEM LET POZNEJE

Janez Janša, Ivan Borštner in David Tasić so 31. maja predstavili v Ljubljano knjigo Sedem let kasneje. Gre za spomine, pričevanja in dokumente o "ljubljskem procesu" proti četverici iz leta 1988 in o "slovenski pomladi", ki je ob tem vzbrstela.

UMRL SLAVKO REBEC

Po večletni bolezni je 2. junija umrl goriški javni delavec Slavko Rebec. Rodil se je 23. septembra 1928 v Idriji. V letih 1956-84 je učiteljeval po Goriškem. Ob tem je pisal pesmi, dejaven pa je bil kot planinec in jamar. V letih 1967-70 je bil predsednik Slovenskega planinskega društva Gorica in pobudnik njegovega jamarskega odseka. Vrsto let je bil tudi na čelu Kraških krtov.

SSK – KONFERENCA ZA SLOVENIJO

V Celju je bila 24. junija volilna konferenca Konferenca za Slovenijo pri Svetovnem slovenskem kongresu. Novi predsednik je odv. Danijel Starman iz Kopra, podpredsednika pa sta dr. Janez Dular in Mili Kus.

Ivan Korošec: Prva nacionalna ilegala: Štajerski bataljon

Za 50-letnico konca druge svetovne vojne je izšla leta 1993 v Ljubljani pri Založbi Ilex-Impex spominska knjiga argentinskega slovenskega izseljenca Ivana Korošca z naslovom **Prva nacionalna ilegala: "Štajerski bataljon"**. Štajerski je v narekovaju, saj je bila večina članov iz Ljubljane in Dolenjske, "Štajerski" se je imenoval le v začetku za kritje.

Pisatelj Ivan Korošec je znano ime. Rodil se je 17. januarja 1924 v Bizoviku pri Ljubljani, študiral na gimnaziji v Ljubljani, ker pa se je udeležil demonstracij proti italijanski oblasti, so ga 1. maja 1942 izključili iz šole. Takoj se je pridružil "Štajerskemu bataljonu", odšel z njim na Dolenjsko in z njim dočkal propad Italije in tudi bataljona. Vstopil je med domobrance in se z njimi po vojni umaknil na Koroško. Z drugimi so ga Angleži maja 1945 vrnili v Slovenijo in ga prepeljali v Teharje. Po 21 dneh nečloveškega trpljenja je z nekaterimi pobegnili iz taborišča in se počasi vrnil domov. Nekaj dni se je skrival in pisal spomine, da bi jih ne pozabil. Potem se je umaknil na Koroško in v begunskem taborišču v Spittalu ob Dravi nadaljeval s študijem na gimnaziji. Bil je član Balantičeve pisateljske družine in je priobčeval v begunskem tisku pesmi in črtice.

Leta 1949 se je z drugimi izselil v Argentino in na katoliški univerzi v Buenos Airesu dokončal študij iz upravljanja podjetij. Naselil se je v kraju Berazategui, si poiskal službo, si ustvaril družino in se vključil v krajevno slovensko skupnost. 15 delničarjev je postavilo Slovenski dom, v katerem je šolski tečaj Ivana Cankarja, Slovenski mladinski pevski zbor, ki si je pridobil naslov "slovenski slavčki v Berazateguiju", in vse kulturne in družabne prireditve. Dom so odprli leta 1965 in od začetka je tajnik odbora Ivan Korošec, ki je glavna gonilna sila v kraju.

Tudi kulturno in pisateljsko je ves čas deloval v Slovenski kulturni akciji in v emigrantskem tisku, posebno v Svobodni Sloveniji, Vestniku, Taboru, Zbornikih Svobodne Slovenije, samostojno pa je izdal v Buenos Airesu zbirko **Čas pod streli**, 1955, ki je izšla pred nedolгим tudi v Sloveniji. V zbirki je deset črtic in novel iz vojnih let, ena izmed njih je izšla tudi v zbirki emigrantske proze **Dnevi smrtnikov**. V knjigi **Sv. Urh, druga plat zvona** pa je odgovoril na knjigo Podbevškove o Sv. Urhu. Za petdesetletnico konca vojne je pripravil dve knjigi spominov: prva je **Prva nacionalna ilegala: "Štajerski bataljon"**, druga **Teharje – krvave arene**, obe sta izšli v Ljubljani.

Oglejmo si najprej knjigo **Prva nacionalna ilegala: "Štajerski bataljon"**. Izšla je pri Založbi Ilex-Impex d.o.o. v Ljubljani na 202 straneh in v 500 izvodih.

Takoj po italijanski zasedbi Ljubljanske pokrajine so vse stranke mislile, da bi organizirale moške za boj proti okupatorju. Demokratične stranke so ustanovile tako imenovane legije, Slovensko, Sokolsko in Narodno, Komunistična partija pa je organizirala Osvobodilno fronto. Demokratičnim strankam je šlo za preživetje in za varovanje slovenskega naroda, da bi prišel s čim manjšimi žrtvami iz vojne,

partiji pa je šlo za spremembo družbenega reda, za revolucijo, zato ni gledala na posledice, češ "žrtve morajo biti".

V jeseni 1941 je poslala OF na Dolenjsko prve oborožene partizanske skupine, ki so se proglašale za edine legitimne predstavnike slovenskega naroda. Nastopale so proti Italijanom in Slovincem, ki bi jih mogli ovirati pri uvažanju revolucije.

Avtor Korošec spremlja razvoj partizanskih enot in organizacijskih sprememb. Najprej so bile čete, nato bataljoni, grupe odredov, "udarne" brigade, nazadnje tri divizije. Največ so delovali v Beli Krajini, ki je kmalu postala "osvojenno ozemlje" in so jih Italijani in Nemci pustili pri miru, tudi domobranci niso smeli tja.

Zaradi partizanskega delovanja so se voditelji legij odločili in poslali 17. maja 1942 na Dolenjsko pod Gorjance prvo nacionalno ilegala, ki se je zaradi kritja pred partizani imenovala "Štajerski bataljon". Štela je vsega 17 fantov, med njimi je bil tudi Korošec, vodil pa jih je poročnik Milan Kranjc.

Obljubljeno je bilo, da se jim bodo med potjo pridružili drugi legionarji, ki so pripravljeni na boj. Toda novih legionarjev je bilo malo, po seznamu, ki ga navaja pisatelj proti koncu knjige, jih je bilo vsega skupaj 125. Jasno je, da tako majhna četa ni mogla veliko napraviti, ker so jih že 25. maja 1942 prvič napadli partizani.

"Štajerski bataljon" je bil strokovno dobro izvežban. Milan Kranjc je znal pritegniti fante in jih usposobiti, da so znali samostojno nastopati, razdeljeni pa so bili v trojke, ki so znale uspešno stražiti in raziskovati področje. Septembra so odred razdelili v dva bataljona, ki sta nastopala samostojno, vendar pa je bila največja skrb, da so se umikali partizanom, ki so dobivali v pomoč tudi hrvaške partizane. Čeprav so imeli od začetka namen, da se s partizani ne bodo vojskovali, se vedno niso mogli izogniti partizanskih napadov. Nekajkrat so partizane premagali in pognali v beg, hud poraz pa so "Štajerci" doživeli v Suhorju v Beli krajini, ker je prišlo do izdaje. Pisatelj piše o tem porazu: "Naše izgube so bile: 23 mrtvih, 66 zajetih, osem od teh obsojenih na smrt. Tridesetim se je izpad posrečil. Častnika in podčastnike so zaprli po kleteh, kjer so z njimi počeli nečloveške reči..."

Vzporedno poroča o partizanskem delovanju, tako o pobitju družine župana Jožeta Mavsarja na Božič 1942. V vasi Praperče pri Šentpetru je živel župan Mavsar, ki je imel številno družino. Partizani so mu neprestano pobirali pridelke in živino "in mu grozili z uničenjem vsega, ker je bil "farški". V bližini je bil grad Dob, v katerem je bilo 30 italijanskih fašistov, da so ga varovali. Partizani pa so podkupili dekle, da je tri odpeljala v podstrešje, ponoči so grad napadli, skrivači so ga zažgali, nato so grad zavzeli in prijeli graščakovo in Mavsarjevo družino, ki je hodila v grad spat, da bi bili na varnem. Vse so pobili in zmetali v goreči grad, osem Mavsarjevih. Dogodek je zbudil v Sloveniji veliko razburjenja in zgražanja.

Novembra 1942 sta dva voda Štajerskega bataljona zasedla gospodarski del pleterskega samostana, kjer so imeli partizani podporo, saj je bil samostan izpostavljen vsem nevarnostim. 16. februarja 1943 so partizani samostan napadli, "Štajerci" pa so jih odbili, vendar so se umaknili za Krko, po italijanski kapitulaciji je razpadel tudi "Štajerski bataljon".

Na zadnjih straneh navaja pisatelj imena vseh članov tega bataljona in kdaj in kako so umrli. Vseh je bilo 125, izmed teh je ostalo na koncu vojne živih 23, danes jih živi še sedem. Na koncu knjige je dodal pisatelj Opombo: "Vsa pričevanja so povzeta iz arhivov: inž. dr. Franca Gruma, Jožeta Sladiča, avtorjevih zapisov in osebnih doživetij."

V knjigi ni velikih dogodkov, prikazan pa je kos medvojne slovenske zgodovine, ki je bila zunaj Dolenjske malo znana, čeprav je bila bridka in krvava. Pisatelj pripoveduje stvarno in prizadeto, nekaj odlomkov je podal s pisateljskim navdihom. Tako je poglavje **Za Krko** sprejel Andrej Rot v antologijo **Ob Srebrni reki**, Ljubljana 1993.

Zorko Jelinčič: Pod svinčenim nebom

Med rednimi knjigami Goriške Mohorjeve družbe za leto 1995 je izšla v zbirki Naše korenine št. 5 knjiga Zorka Jelinčiča **Pod svinčenim nebom**. Zbrala in uredila jo je hči Rada Jelinčič, ki je kmalu po izidu knjige umrla, arhivske raziskave je opravil sin Dušan Jelinčič, zgodovinski okvir pa je prispevala Milica Kacin Wohinz. Tako prinaša knjiga Jelinčičeve spomine, ki jih je napisal v zadnjih letih življenja na prigovarjanje Milice Kacin Wohinčeve, prijateljev in domačih, zato spomini niso popolni, premišljeni in enotni, pisal je hitro, v šolske zvezke, se ponavljal, ker ni utegnil vsega ponovno prebrati in popraviti. Vendar pa so ti spomini iskreni, odkritosrčni, napisani z veliko ljubeznijo do slovenskega naroda, brez obtoževanja rojakov, ki so mislili drugače in ga na zasliševanjih obremenjevali, valili nanj krivdo. Jelinčič je že ob prvih zaporih in zasliševanjih sklenil, da bo prevzel nase vsvo možno krivdo, vse tisto, kar bi moglo drugim zapornikom koristiti. Nikoli se ni izgovarjal na druge, vse obtožbe je voljno sprejel in zanje trpel v najrazličnejših zaporih v najlepših moških letih, družina pa se je doma borila z revščino in pomanjkanjem.

Jelinčič se je rodil leta 1900 v Logu pod Mangartom, kjer je bil oče Ferdinand učitelj. Maturiral je na realki v Idriji 1918. Vpisal se je na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, v šolskem letu 1923/24 pa sta se s prijateljem Klementom Jugom prepisala na padovansko univerzo, vendar univerze ni dokončal. Postal je tajnik Zveze prosvetnih društev v Gorici in tajnik dijaškega društva Adria v Gorici. Obe funkciji je odlično opravljal. Ker je veliko hodil na deželo, so ga karabinjerji večkrat spremili v Gorico. Že v jeseni 1926 so začeli Italijani razpuščati slovenska društva, zato so le s težavo in na pol ilegalno prirejela sestanke in tečaje. Pozimi 1927 so ustanovili narodno obrambno organizacijo TIGR na Nanosu in Jelinčič je bil med vodilnimi ustanovitelji. Julija 1928 se je Jelinčič v Viški skupini težko ponesrečil, da je moral več mesecev preživeti v bolnišnici. Po razpustu Adrie je delal pri Goriški Matici. Navezal je te-

snejše stike z narodno delavko Fanico Obidovo, s katero se je sredi julija 1929 poročil, ko se je preselil v vas Jese-nica pod Konco. 15. marca 1930 ga je tajna policija OVRA aretirala v zvezi s terorističnimi napadi na šole, ki so postale potujčevalnice, na svetilnik Zmage v Trstu, na fašistični dnevnik Il Popolo di Trieste in drugod. Najprej je bil v strogi osamitvi v Kopru, nato v Regina Coeli v Rimu, kjer je dočakal proces pred posebnim sodiščem proti 30 obtožencem. Bil je glavni obtoženec in je dobil 20 let ječe. Preživel jih je v kaznilnicah Civitavecchia, S. Gimignano in v Sieni, kjer je bil obsojen na samico. Zaradi treh amnestij so ga po devetih letih izpustili. Doma je našel ženo Fanico in hčerko Rado, ki sta se ob očetovi izpustitvi vrnili iz južne Italije, kjer sta bili internirani. Svobodo so uživali samo dobro leto, nato je Jelinčiču umrla žena na porodu hčerke Jasne. Ob izbruhu vojne so Jelinčiča aretirali in poslali v Isernio, kjer je dočakal polom.

Po vojni se je naselil v Trstu in bil pri kulturnem oddelku PNOO, nato pri Prosvetni zvezi. Bolelo ga je, da je moral oblasti v Ljubljani dokazati s pričami, da je pred vojno delal za slovenski narod. Leta 1948 se je drugič poročil in dobil sinova Zlatka, ki se je ponesrečil v planinah, in Dušana, ki je časnikar na Radiu Trst A in pisatelj. Do smrti je pisal in zbiral Etnografski zemljevid Tržaškega ozemlja, ki je izšel šele 1978, dolgo po Jelinčičevi smrti, ki ga je vzela leta 1965 v Trstu.

V knjigi je najprej Milica Kacin Wohinz podala zgodovinski okvir in Jelinčičeve v italijanskih dokumentih. Delo je enkratno in novo, saj je zgrajeno na italijanskih virih, ki jih je Kacinova našla v državnih arhivih v Rimu. Sledi zapis sina Dušana **Mit, človek in trpin: moj oče Zorko Jelinčič**. Svoje spomine začenja takole: "Moji spomini nate segajo v otroška leta. Marsikateri so že blede ali zaviti v tančico megle, ki je z leti vse gostejša, marsikateri pa še tako živi, kot da bi se dogodki izpred tridesetih in več let zgodili včeraj. Sicer pa je prvi, boleči spomin nate, spomin na tvojo večno odsotnost. Kolikokrat bi si želel, da bi mi bil ob strani, pa te ni bilo nikoli. Odkar sem začel s svojo otroško glavo sprejemati svet okoli sebe, si bil stalno, dolge mesece, po bolnišnicah in zdravniških pregledih, ko pa si bil doma, si bil na srečanjih, na sejah in sestankih, predvsem pa pri publicističnem in raziskovalnem delu, kolikor ti je pač dopuščala bolezen. Tako je moje otroštvo minilo brez tebe. Potem ni bilo več priložnosti za bližino, ker si odšel, ko sem imel enajst let."

Ti spomini so napisani zelo pristrčno, s pravo sinovsko ljubeznijo do očeta, o katerem ve marsikaj, dosti pa še vedno odkriva in želi, da bi ljudje njegovega očeta ne pozabili, saj je vse življenje nesebično delal za svoje ljudi.

Jedro knjige sestavljajo Jelinčičevi spisi, ki opisujejo njegovo življenje od mladosti do smrti. Jelinčič pripoveduje preprosto, nazorno, z veliko odkritosrčnostjo in umerjenostjo, nikogar ne sovraži, nikogar ne obtožuje, velikodušno prevzema krivde, da bi drugim olajšal položaj. Ker so bile vse akcije TIGRA in drugih tajne, tudi Jelinčič pri nobenem podvigu ne omenja nikogar. Tako je Jelinčičeva knjiga **Pod svinčenim nebom** bogata zgodovina življenja primorskih Slovencev v Italiji od prve do konca druge svetovne vojne, ko je bil avtor osrednja osebnost raznih dejavnosti. Važna so tudi njegova pisma domačim.

Knjiga je bogato ilustrirana.

Vinko Ošlak: Človeka nikar

Pri Mohorjevi založbi v Celovcu je izšel v zbirki Podobe časa roman Vinka Ošlaka **Človeka nikar**. Pisatelj Ošlak živi v Celovcu in je reden obiskovalec Trsta in Gorice, pogosto nastopa na študijskih dnevih Draga na Opčinah, leta 1991 pa je dobil tržaško literarno nagrado Vstajenje za knjigo **Saj ni bilo nikoli drugače**. Njegovo pisanje je vedno na meji med esejistiko in leposlovjem, za beljeno z odkrito kritično noto, ki izzveneva v ironijo in sarkazem.

Ošlak se je rodil leta 1947 v Slovenj Gradcu, odraščal pa je v polkmečki družini na Prevaljah. Obiskoval je nižjo klasično gimnazijo na Ravnah, maturiral pa na Ekonomski srednji šoli v Slovenj Gradcu. Študiral je politične vede v Ljubljani, študij pa je nadaljeval na mednarodni univerzi Akademio Internacia de la Sciencoj v San Marinu, kjer je leta 1991 diplomiral s stopnjo bakalavreata, dve leti pozneje pa na isti univerzi zagovarjal magistrsko nalogo z naslovom **Identiteta in komunikacija** – na primeru manjšinskega problema na Koroškem. Na univerzi v San Marinu je asistent za filozofijo, zaposlen pa je kot strokovni sodelavec in lektor pri Katoliški akciji v Celovcu.

Človeka nikar je avtobiografski roman, ki ga pripoveduje pisatelj v prvi osebi, vendar Ošlak v spremni besedi trdi, da ima "roman nekaj avtobiografskih sestavin", osebe v njem pa največkrat niso resnične osebe, ampak spremenjene in prirejene literarni potrebi. Ker pa so socialne, politične in verske razmere mojstrsko podane, ni važno, ali se je ta ali oni oblastnik imenoval Mihec ali Jakec, pomembno je le-to, kako je delal in krojil usodo sodržavljanov.

Ošlak pripoveduje od otroštva do sodobnosti. Po rojstvu ni prenesel materinega in kravjega mleka, zato ga je oblastni župan vzel materi in ga izročil očetu in njegovi ženi z naročilom: "Desetih zapovedi in Očenaša vam ga ni treba učiti." Te čudne razmere so ga spremljale vso mladost, ker sta se materi stalno prepirali o njem, zelo dober pa je bil z njim oče, ki mu je odpiral pot v svet. V šoli mu je šlo dobro: "Že v prvih razredih osnovne šole me je državni šolski ateizem na moč zabaval. Bil je tako štorasto neumen, da je lahko učinkoval le na sinove miličnikov in krajevnih funkcionarjev..." V šoli se je sam naučil esperanta in postal najpomembnejši slovenski esperantist, ker se je izpopolnil tudi na univerzi.

Obvezne oddaje so bile tako hude, da so z davki "popili vse mleko, da smo ob dveh dobrih molznicah zajtrkovali in večerjali črno cikorijsko kavo", zaplenili pa so jim tudi najlepšo njivo, a je niso plačali. Zato je šla odločna mati v Beograd na maršalat in uspela. Pozneje so jim vzeli toliko zemlje, da je njihova kmetija propadla.

V gimnaziji je začel pisati v revije, vendar je imel tudi tukaj težave, ker ni bil vpisan v partijo in ker je hodil vedno svoja pota. Čeprav še ni končal šole, so ga nastavili za učitelja. Dve leti je poučeval, ker pa ni hotel dati samopriponovke za šolo, so ga odpustili. Dobil je delo v uredništvu rudniškega časopisa, ko pa bi moral pisati brezkrvne članke o umrlih rudarjih, se je uprl in izgubil delo.

Izgubil je tudi vero, vendar jo je stalno iskal, ker se mu je zdelo, da življenje brez Boga nima smisla. Bral je knjige, se pogovarjal z ljudmi, nekega večera pa ga je prešinila svetloba, da je spoznal: "Je, biva, kajpada biva, je ponavljalo v meni nekaj, kar mi je bilo bližje od mene samega." Našel je Boga, mir in zadovoljstvo.

Službe je menjaval, izgubljal in dobival nove, z veliko lahkoto in brez pretresov. Bil je stavec v tiskarni, rudar v rudniku, prevajalec, korektor v tiskarni, urednik in lektor v založbi, ob tem pa veliko pisal.

Lepega dne je Ozna obkolila njegovo hišo in napravila štiri ure dolgo preiskavo knjig in rokopisov. Vse so zložili v kovčke in odpeljali na policijo, čez nekaj časa pa so mu skoraj vse vrnili. Nagovarjali so ga, naj se spreobrne, ker je Jugoslavija obdana z notranjimi in zunanji sovražniki. Zaupati ne sme niti tržaškim prijateljem, ker mu vsi želijo slabo.

Kmalu nato je odkrila žena v dnevni sobi v steni prisluškovalne naprave in jih odstranila. Zadevo je sporočil javnemu tožilcu in ga prosil, naj kaznuje krivce. Tožilec se je delal presenečenega, ker še nikoli ni obravnaval takega primera, poslal pa je tri oznovce, ki so zasliševali Ošlaka, namesto da bi iskali krivca. Zadeva je zaspala.

Nekega dne so ga prosili, da bi predaval v prosvetnem domu v Tinjah na Koroškem. Sprejel je in se tako dobro uveljavil, da so mu predlagali, naj se preseli na Koroško in prevzame službo. In res se je leta 1982 preselil z družino v Celovec in začel delati tam.

Ob opisovanju življenja gleda pisatelj ves čas okrog sebe in v preteklost in poustvarja razmere, ki so vladale v tistih krajih. Naslikal je nekaj tipičnih predstavnikov povojnih političnih in gospodarskih razmer. Čeprav je sprva verjel, da bi komunizem lahko uredil svet, je kmalu spoznal obratno: "Nikjer na svetu nisem videl toliko zasebnosti, toliko sle po lastnini kakor pri ljudeh, ki so si zapisali v program, da bodo odpravili zasebnost, lastnino razdelili."

Naslikal je vrsto učiteljev in profesorjev, ki jim šola ni bila poklic, želja po oddajanju znanja, ampak samo čakanje na plačo in na morebitno napredovanje. Seveda pa so bili tudi idealni ljudje, predvsem starejši, ki pa niso smeli odločati. Trudili so se za napredek, za kulturno rast, uspeh je bil sicer skromen, vendar pomemben.

Avtor sam je od otroških let dalje živ, domiseln, podjeteen, iznajdljiv, po srednji šoli si zna pomagati v življenju, sprejema najrazličnejše službe in jih v redu opravlja. Ker je načelen, ima na vseh mestih težave, ki pa jih z dobro voljo in prilagodljivostjo premaga in se jim še posmehuje. V knjigi je dosti težav, veliko pa tudi smeha, dobre volje, humorja in sarkazma. Pisatelj se kar poigrava z jezikom, tako dobro mu teče, tako je jezik svež in prožen. Izmed nastopajočih ljudi je lepo predstavil očeta, ki je bil rudar, zidar in še kaj drugega, vedno pa dobre volje in optimist. Na Koroškem so Ošlaku povedali o baladni smrti matere, ki jo je neki hlapec na partizanski ukaz ubil s krampom, izrezal nerojenega otroka in ga ubil s samokresom.

Roman je razdeljen na dvajset poglavij z naslovi, kar snov poživlja in zaokroža v manjše celote. Na zadnji strani ovitka piše, da so v knjigi "Podobe časa". Podobe, nabite z življenjem.

knjige

Ob izidu
"Soškega protokola"

Bovec, to mestece, ki ga Italijani poznajo kot Plezzo, Nemci pa kot Flitsch, je eden tistih slovenskih krajev, ki so se zapisali v evropsko zgodovino. S tem imenom je namreč povezan eden velikih vojaških podvigov v prvi svetovni vojni – preboj italijanske fronte s strani avstrijsko-nemških armad v jeseni 1917. Za italijansko vojsko je bil ta udarec katastrofalen, saj je novo frontno linijo mogla vzpostaviti komaj v globokem zaledju, šele ob reki Piavi.

Ta uvod je komaj potreben, da razumemo razlog, zakaj je bil Bovec v lanskem poletju izbran za trojezični (slovensko-nemški-italijanski) simpozij za osvetlitev problematike gornjega Posočja. Pri tem je zanimivo, da organizator tega srečanja ni bila ne slovenska ne italijanska, ampak avstrijska stran. In oba urednika tega **Soškega protokola**, ki povzema predavanja na simpoziju, sta Avstrijca Andrea Moritsch in Gudmund Tributsch. Pa tudi založniško skrb je prevzela avstrijska stran – celovška Mohorjeva družba.

Kaj najdemo v tem skoraj tristo strani obsegajočem zborniku? Odgovor je: bogato, vsestransko in dokumentirano gradivo z najrazličnejših področjih, od vojnih dogodkov do gospodarstva, od zgodovine do literature.

Uvertura simpozija je bila, če hočemo biti slikoviti, prepuščena topovom, se pravi vojni ob Soči in še posebej v zgornjem Posočju. S to temo sta se spoprijela dva avtorja, pripadajoča nekoč bojujočima se državama, Avstrijec in Italijan: Manfred Rauchensteiner je spregovoril o "**Vojni ob Soči z vidika avstrijskega zgodovinarja**", Lucio Fabi pa "**Vojna ob Soči, obravnavana z italijanskega vidika**". Oba sestavka odlikuje kritičen znanstveni prijem in sta zaradi zanimivega gradiva izredno privlačna. Ne manjka pa tudi slovenski pogled na vojno ob Soči, in iz dveh prispevkov. Vasja Klavora, sicer znan raziskovalec vojnih dogodkov v bovški kotlini, je prispeval članek "**Slovenci in vojna ob Soči**", medtem ko je Marta Verginella spregovorila o "**Soški fronti v slovenskem tisku in zapiskih slovenskih vojakov**". Edina pripomba poseb-

no ob drugem sestavku: škoda, da avtorica ni razgrnila še več tistega gradiva, privlačnega kljub svoji tragičnosti.

To nista edina prispevka z vojno tematiko. Tomaž Budkovič je na primer spregovoril o tem, kako je prva svetovna vojna vplivala na bovško območje... Sprememb, ki jih je prinesla vojna, se dotika tudi Drago Sedmak v svojem sestavku "**Ekonomska in politična migracija prebivalstva na Bovškem v letih 1830 do 1940**". Mimo vojne ne more niti Nikolaja Kravanja v svojem zapisu "**Kulturna krajina na Bovškem v toku časa**".

Kar je ostalih prispevkov, obravnava, da se tako izrazimo, civilno tematiko: trije – avtorji Andreas Moritsch, Celso Macor in pisec tega poročila – govorijo o meji v humanistično miselnem ključu. Posebno velja pohvaliti sestavek Celsa Macorja, sicer edinega Italijana na simpoziju, "**Prebivalstvo in poeti vzdolž reke Soče**", v katerem je podal nekakšno občuteno antologijo vseh literarnih obdelav Posočja, pri čemer je upošteval tudi slovenske avtorje.

Kmetijstvu je bila na simpoziju posvečena okrogla miza, ki so se je udeležili Fedja Klavora, Jože Oster ter Heinrich Orsini-Rosenberg. Tudi njeno gradivo je v zborniku.

Sociološko uglašen je prispevek Avstrijca Roberta Gary Minnicha "**Regionalna identiteta in integracija z vidika domačinov Posočja in Kanalske doline**", medtem ko je slovenski zgodovinar Branko Marušič zastopan s "**Prispevki k zgodovini Tolminske**". V pravno zgodovino Tolminskega je segel Vladimir Simič, medtem ko je Vladimir Klemenčič prispeval razmislek o tem, kako so spremembe državnih meja vplivale na regionalni razvoj zgornjega Posočja. Zbornik zaključujejo posegi treh avtorjev – Jurija Kunaverja, Aleša Lokarja in Fedje Klavore – vsi trije uglašeni na gospodarsko problematiko.

Zborniku dviga ceno vrsta fotografskih posnetkov, med katerimi so nekateri, bi človek rekel, edinstveno zanimivi: tako na primer slike primorskih Slovencev, ki v času fašizma gradijo ceste na vrtoglavih višinah v etiopskem pogorju.

Knjigi je bil glavni urednik Harald Krahwinkler, ovitek je oblikoval Marijan Paternoster, izid knjige pa sta podprli dve avstrijski ministri: Zvezno ministristvo za znanost ter Zvezno ministristvo za pouk in umetnost.

A.R.

razstave

Marta Jakopič-Kunaver

(razstava malih slik v mešani tehniki na papirju iz l. 1994 in 1995) Trst, Dvorana slovenske prosvete, Peterlinova dvorana, otvoritev v četrtek, 16. junija ob 20. uri.

Marta Jakopič Kunaver je v času od svoje samostojne razstave v Galeriji Šivčeve hiše v Radovljici pomladi 1994 ustvarila nov cikel slik v mešani tehniki na papirju. Njihova motivika je povezana s potovanjem Po poteh apokalipse s slovensko biblično skupino v Turčijo.

Izjemno slikovita pokrajina s prizorišči nešteti starih kultur se je pod slikarkino roko, ki jo poznamo predvsem po religioznih podobah v značilni in kontrastni barvitosti, spremenila v pravljčni svet, v katerem njen osebni kolorit zaživi v vsem razkošju. Široke barvne ploskve in masivni, skoraj reliefni nanosi barv se v slikah prepletajo z jasnimi barvnimi linijami in ritmično razgibane, kar "zveneče" kompozicije kot radoživ in bleščeč spomin na prehojeno pot. Drzni so kompozicijski rezi v diagonali, loku ali krožne kompozicije. Z delitvijo slikarske ploskve po horizontali ali vertikali slikarka včasih deli realistično razpoznavni svet od skoraj povsem abstraktne scene, ki je le v barvo ujet spomin na eksotično deželo. Tudi religiozni motivi, nastali po potovanju, žarijo v "orientalski" barvitosti in svetlobi. V njih slikarkina prekipevala življenjska energija še posebej teži k bogatemu barvnih ploskev z linijami, ki se pogosto prepletajo in ustvarjajo rastlinske in živalske vzorce simbolnih pomenov. Lahko pa se cvetlični okras oziroma v avtoričinem religioznem slikarstvu tako pogosto božje oko pojavi tudi v krajini, saj umetnica ne upodablja realistično spoznavnih krajin; njeno slikarstvo je vseskozi odsev bogate notranjosti, ki jo zunanje pobude le še stopnjujejo. Prav najnovejše slike Marte Jakopič Kunaver pritrjujejo besedam dr. Milčka Komelja (katalog razstave v galeriji Ars sacra v Mariboru 1993), da so njeni angeli najprej in predvsem čudovita zemeljska bitja, polna ljubezni, ki bi jo želeli razdajati. →

Za slikarski slog Marte Jakopič Kunaver bi lahko iskali in našli nekatere vzore tako v slovenski kot evropski slikarski tradiciji. Vendar je njena ustvarjalnost izpovedno tako neposredna, da lahko verjamemo, da paberkuje po slikarski tradiciji in sodobni likovni ustvarjalnosti povsem nezavedno. Zato lahko govorimo o samo njej lastnem poetičnem in igrivem likovnem izrazu, o ilustracijah v najplemenitejšem pomenu besede, ki odslikujejo bogastvo in raznolikost božjega stvarstva.

Maruša Avguštin

Marta Jakopič Kunaver je bila rojena l. 1942 v Ljubljani. Že v času študija in po diplomu na arhitekturi l. 1967 se je veliko ukvarjala z grafičnim oblikovanjem in s knjižno ilustracijo. Po desetih letih dela kot samostojna arhitektinja je pričela s poglobljenim študijem slikarstva in s slikanjem. Odtlej dela kot samostojna umetnica in se ukvarja s slikarstvom in arhitekturo oziroma oblikovalsko dejavnostjo. L. 1988 je postala članica Zveze društev slovenskih likovnih umetnikov. Morda so v javnosti najbolj znana slikana cerkvena okna, ki krase veliko število cerkva in kapel in nekatere druge javne prostore v Sloveniji, Avstriji (Tinje-Tainach) in v Rimu (Slovenik). Novo cerkev v Portorožu krasi slikarkin ekspresivni križev pot. Avtoričina slikarska dela tudi velikih formatov se nahajajo še v Strassburgu, Celovcu, Jeruzalemu, Barceloni in v Krakovu.

Za malo grafiko je prejela odkupno nagrado Slovenijales v Ljubljani in dve nagradi Mladike iz Trsta za svoje pe-smi.

Samostojno se pojavlja v javnosti od l. 1985, skupinsko pa že od l. 1973, od l. 1987 predvsem v okviru slovenske sodobne sakralne umetnosti. L. 1993 je kot edina predstavnica zastopala slovensko sakralno umetnost v Krakovu ob Kongresu sakralne umetnosti SIAC in bila predstavljena tudi v obsežnem katalogu, ki je izšel ob razstavi, l. 1992 pa je sodelovala na podobni manifestaciji v Barceloni, skupaj s slovenskim akad. slikarjem Matejem Metlikovičem.

Slikarka Marta Kunaver v Peterlinovi dvorani v Trstu

Ves mesec julij je na ogled v Peterlinovi dvorani v Ulici Donizetti v Trstu razstava slik ljubljanske akademske slikarke Marte Kunaver.

Gre za zelo bogato razstavo s kar devetinšestdesetimi deli manjšega formata v mešani tehniki.

Kar nas takoj prevzame pri teh slikah, je živahna barvnost, ki izdaja zelo sproščeno slikanje in nam predstavlja umetnico z izredno ekspresivno močjo.

Vedno bolj se v zadnjih letih prepričujem, da je barva v slikarstvu najvažnejša sestavina. Študije in preizkusi so sicer dokazali, da je oblika in količina

barvne gmote odločujoča pri intenzivnosti barve same, da je lahko celo bela barva drugače bela, če jo tako in tako obkrožimo ali ji damo relief ali kaj drugega, pred slikami Marte Kunaver pa si ne želimo nobenih poglobljanj ali razmišljanj, tukaj barve enostavno obstajajo, živijo, govorijo, zdaj muzikalčno skladne, kje drugje v odločnem nasprotju. Tako radoživost izražajo, da vnašajo v razstavni prostor posebno vzdušje s samimi svetlimi občutji. Bolj kot opazovanje slik gre tu za vpijanje barvnega razkošja, šele čez čas se vprašaš, kaj pravzaprav predstavljajo te male barvne praznične slike. In takrat je gledanje tudi branje zanimivih vsebin.

Ko vstopimo v dvorano, nas na levi strani presenetijo dela z religiozno vsebino. Tu je pripoved jasna, izrazito poenostavljena, kot bi šlo za ilustracije kake svetopisemske pripovedi. Tudi naslovi so nam v pomoč, saj gre za kak citat, za ime ali samo za besedo, ki se navezuje na obravnavano tematiko. Prav lepo si je predstavljati, da bi taiste slike umetnica prenesla na vitraže, ki bi v cerkveni prostor vnašale čarobno igro svetlobnih učinkov.

Slike so v glavnem brez pravih, tradicionalnih okvirov, ampak le spete na lepenko, ki zamejuje barvni prostor. Včasih pa je lepenka ostrižena tako, da pridobiva posebno obliko, kot bi šlo za trodimenzionalno delo ali svojevrsten kolaž.

Na desni strani dvorane je največ del, tako da skoraj prekrivajo steno. Tudi te slike so majhne in živobarvne, risarska tehnika pa je svobodnejša in prejšnjo jasno figurativnost nadomešča že skoraj abstraktno pojmovana resničnost. Kadar je predmet slikanja stvaren, kot je na primer pri ciklu o Orientu s številnimi stavbami, ki z značilnimi kupolami govorijo o Carigradu, je barvna govorica jasno razpoznavna, ko pa je slika posredovanje kakega občutka, vzdih spomina ali sanjska vizija, se racionalna gradnja slikarskega prostora odreka ravnih črt in barvna gmota zaživi v vsej polnosti nerazdružljivih vijug.

Mešano tehniko slikarka suvereno obvlada in slike delujejo plastično in prepričljivo, da jih nosiš s seboj še dolgo potem, ko si odšel iz dvorane.

Razstava je na ogled vsako jutro in v poznih popoldanskih urah v Ulici Donizetti 3.

Magda Jevnikar

Maruša Avguštin in slikarka Marta Kunaver med otvoritvijo razstave v Peterlinovi dvorani.

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

*Nekaj brzojavk z onostranstva
organizatorjem Triumfa
v Ljubljani*

“Dobro! Ampak da se razumemo: ob šestdesetletnici pričakujem vas vse – LDS, ZLSD, Jelinčičarijo, pa še napredne kristjane zraven – v Kumrovcu!”

JOSIP BROZ – TITO

“Ni bil planiran spomenik v Čebinah? Pa ni bilo o Čebinah niti besede! Hvala!”

EDVARD KARDELJ

“In niti šopka kopriv pred mojim spomenikom v Ljubljani! Nisem zastoj predlagal nekoč, da bi jo bombardirali. Fej!”

BORIS KIDRIČ

“Če boste še kaj šarili po mojem Volčjem brlogu v Kočevski reki, vas pridem ponoči strašiti!”

IVAN MAČEK

Nekaj sporočil iz tostranstva

Trst, junija. Odkar je Kreditna banka v Trstu začela uporabljati na svojih listinah enojezično glavo *Banca di Credito*, so nekatere slovenske ustanove začele razmišljati, ali je ne bi posnemale. Tako bi se Primorski dnevnik preimenoval v *Quotidiano del Litorale*, Iskra pa *La Scintilla*.

Trst, junija. Časopis Iskra, *Glasilo komunistov*, ki izhaja v Trstu, razpisuje natečaj poezije. Tema je svobodna in se lahko navdihuje ob kakršnikoli napredni vsebini (svobodna ljubezen, splav, stavke, atentati, ugrabitve, jame itd.). Natečaja se lahko udeleži katerikoli pismen tovariš ali tovarišica v kateremkoli jeziku, vključno v kitajščini, korejščini in vietnamščini. Prispevek je lahko tudi v pisavi za slepe. Predsednik žirije, ki bo mednarodna, bo pesnik Mitja Ribičič. Razglasitev zmagov-

valcev bo na prihodnjo obletnico oktobrske revolucije 7. novembra 1995, in sicer, v znamenje revolucionarne inovativnosti in solidarnosti z Beneško Slovenijo, na Hudičevem mostu v Čedadu. Predvidene so naslednje tri velike nagrade:

1. nagrada: potovanje v Stalinov rojstni kraj, združeno s pokušnjo gruzijskih vin; 2) potovanje k Leninovemu mavzoleju v Moskvo, združeno z nočnim veslanjem po Volgi; 3) potovanje v Hočiminhov rojstni kraj, združeno z ribolovom v Mekongu.

Stališče Demokratične stranke levice

“Vodstvo slovenskega radijskega in televizijskega programa Radia Trst A, ki deluje v sklopu državne RAI, sestavlja devet novinarjev. Začenši z odgovornim urednikom pripada kar sedem urednikov stranki Slovenske skupnosti.”

Izjava DSL očitno obravnava samo časnikarski oddelek, ker govori samo o časnikarjih in ne o drugih. Čuk pa, ne bodi len, se je poglobil v to vprašanje in se lotil majhne raziskave. Tako lahko tu objavlja seznam vseh radijskih časnikarjev (na nedeljo, 25. junija, ko je DSL objavila v Primorskem dnevniku svojo izjavo). Bralce Čuk prosi, da mu sporočijo imeni tistih dveh časnikarjev, ki po mnenju DSL ne pripadajo stranki Slovenske skupnosti: Saša Rudolf, Saša Martelanc, Miro Opelt, Sergij Pahor, Walter Škerk, Stojan Spetič, Tatjana Čiuk, Marija Kapelj, Marij Čuk, Eva Fornazarič, Fabio Gergolet, Dušan Jelinčič, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Danilo Lovrečič, Marko Tavčar.

Dalje so predvidene še tri manjše nagrade: 1) obisk Čebin s kosilom v restavraciji kmečkega turizma; 2) knjižni dar iz še nerazprodanih klasikov marksizma; 3) na izbiro letnik *De-la* ali *Iskre*.

Pesmi bodo izšle na laserski plošči.

Prispevke poslati do konca septembra na naslov Iskra, Ul. Tarabocchia 3, Trst, z oznako *Poezija, na juriš!*

-Začetek je vedno težak,
vendar vam gre odlično!

Tri tedne so bili Kovačevi na morju. Vrnili so se temno rjavi, le desna roka gospoda Kovača je bila bela kot prej.

"Ni čudno," pojasni, "ko sem pa kar naprej moral segati v žep."

—o—

"Veš Dora, saj se ni težko sporazumevati s tujci."

"Ne, ne, razumeš skoraj vse — le tste ga ne, kar govorijo."

Tik pred izidom sta

- zbornik DRAGE 94
- jubilejni zbornik ob tridesetletnici

Mlad slikar nežno in strastno objame svoj model.

"Ali veš," zašepeta, "da si edini model, ki sem mu do zdaj dvoril?"

"Tega ne morem verjeti," reče dekle. "Koliko pa si jih imel do zdaj?"

"Počakaj, da pomislim..." odgovori umetnik, "vaza cvetja, kitara, majhna mačka in skleda sadja..."

—o—

Ela gre na obisk k prijateljici, pri kateri najde obiskovalca.

"Moj bratranec Janez", ji ga predstavi prijateljica.

"O, saj se že poznavata. Pred pol leta je bil moj bratranec."

—o—

"O tistih tristo tolarjev, ki si jih posodil sosedu, pa nič več ne slišiš, kajne?"

"Pač, vsak večer. Z njimi si je kupil radio."

—o—

"Pravi, da je dobil službo, pa ga nikoli ni na pivo med delovnim časom!"

—o—

"Ali si se res zaljubila na prvi pogled?"

"Da. Vedno tako naredim, s tem prihranim veliko časa."

—o—

"Ti je grozil, preden te je poljubil, otrok?"

"Da, mama! Rekel je: Če boš kričala, te ne bom nikdar več poljubil."

DAROV V TISKOVNI SKLAD:

Jože Čotar, Gorica 5.000 lir; Danijel Čotar, Gorica 5.000 lir; Lojze Debelis, Trst 35.000 lir; Živka Marc, Sesljan 15.000 lir; Emil Devetak, Gorica 15.000 lir; Vera Sardoč, Trst 15.000 lir; Livij Valenčič, Opčine 15.000 lir; Ninko Černic, Doberdob 15.000 lir; Jožica in Ivan Breclj, Devin 15.000 lir; Zlatka Legiša, Devin 25.000 lir; Andrej Kosič, Gorica 5.000 lir; Katja Klanjšček, Gorica 15.000 lir; Minka Košuta, Sv. Križ 15.000 lir; Manica Terčon, Sesljan 1.000 lir; Zavod Sv. Družine, Gorica 15.000 lir; Remo Devetak, Sovodnje 25.000 lir; Miroslav Briščak, Zgonik, 5.000 lir; Daniela Žerjal, Opčine 15.000 lir; Ernesta Tul, Mačkolje 15.000 lir; Marko Deklič, Križpot 15.000 lir; Ciril Koršič, Gorica 15.000 lir; Giuseppina Mirošic, Trst 15.000 lir; Natalino Zuanella, Tarčmun, Videm 5.000 lir; Stanislav Soban, Trst 35.000 lir; Miro Tavčar, Devin 5.000 lir; Božena Terčon, Mavhinje 15.000 lir; Claudio Slobec, Bazovica 5.000 lir; Xenia Levak, Trst 15.000 lir; Marija Antonič, Trst 15.000 lir; Ivo Kralj, Slivno 15.000 lir; Lucijan Drole, Gorica 15.000 lir; Adriana Crapesi, Trst 15.000 lir; Družina Repinc, Opčine 25.000 lir; Franc Močnik, Gorica 65.000 lir; Tereza Srebrnič, Ščedno 25.000 lir; Filip Vidmar, Bedford, Anglija 10.000 lir; Peter Franza, Trst 15.000 lir; Žarko Škerlj, Mačkolje 5.000 lir; Bogomil Breclj, Nabrežina 5.000 lir; Alenka Terčič, Gorica 15.000 lir; Bogdan Novak, Toledo, ZDA 12.826 lir; Marinka Terčon Brezigar, Nabrežina 15.000 lir; Natalia Vecchiet, Trst 5.000 lir; Cveto Ukmar, Trst 15.000 lir.

JACOBUS GALLUS CARNIOLUS
1550 ♦ 1591

GALLUSOVO ZVOČNO BOGASTVO
moteti za enega, dva, tri in štiri zборе

LA RICCHEZZA SONORA DEL GALLUS
mottetti a uno, due, tre e quattro cori

THE SOUND RICHNESS OF GALLUS
motets for one, two, three and four choirs

TRŽAŠKI SLOVENSKI ZBORI
CORI SLOVENI TRIESTINI
SLOVENE CHOIRS FROM TRIESTE

LAŽNI PRIJATELJI
slovensko-italijanski slovar paronimov

LAŽNI PRIJATELJI

Diomira Fabjan Bajc

I FALSI AMICI
vocabolario italiano-sloveno dei paronimi